

Štátny vzdelávací program pre gymnázia v Slovenskej republike
ISCED 3A – Vyššie sekundárne vzdelávanie

Obsah

1. Úvod.....	3
2. Vyššie sekundárne vzdelávanie – ISCED 3.....	6
3. Ciele vzdelávania.....	6
4. Stupeň vzdelania.....	7
5. Profil absolventa – vzdelanostný model absolventa.....	7
6. Vzdelávacie (obsahové) oblasti a prierezové témy (tematiky).....	10
6.1. Charakteristika vzdelávacích oblastí.....	11
6.1.1. Jazyk a komunikácia.....	11
6.1.2. Matematika a práca s informáciami.....	14
6.1.3. Človek a príroda.....	16
6.1.4. Človek a spoločnosť.....	16
6.1.5. Umenie a kultúra.....	17
6.1.6. Človek a hodnoty.....	19
6.1.7. Zdravie a pohyb.....	20
6.2. Stručná charakteristika prierezových tém.....	21
6.2.1. Multikultúrna výchova.....	22
6.2.2. Mediálna výchova.....	22
6.2.3. Osobnostný a sociálny rozvoj.....	23
6.2.4. Environmentálna výchova.....	23
6.2.5. Ochrana života a zdravia.....	24
6.2.6. Tvorba projektu a prezentačné zručnosti.....	25
7. Vzdelávacie štandardy.....	25
8. Rámcové učebné plány.....	26
9. Organizačné podmienky na výchovu a vzdelávanie.....	26
10. Povinné personálne zabezpečenie.....	26
11. Povinné materiálno-technické a priestorové zabezpečenie.....	27
12. Podmienky na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia.....	27
13. Osobitosti a podmienky na výchovu a vzdelávanie žiakov so špeciálnymi výchovno- vzdelávacími potrebami.....	28
13.1. Výchova a vzdelávanie žiakov so zdravotným znevýhodnením.....	29
13.2. Výchova a vzdelávanie žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia.....	31
13.3. Výchova a vzdelávanie žiakov s nadaním.....	33
14. Zásady a podmienky pre vypracovanie školských vzdelávacích programov ISCED 3.....	36

1. Úvod

Štátny vzdelávací program škôl je podľa nového školského zákona hierarchicky najvyšší cieľovoprogramový projekt vzdelania, ktorý zahŕňa rámcový model absolventa, rámcový učebný plán školského stupňa a jeho rámcové učebné osnovy. Predstavuje prvú, rámcovú úroveň dvojúrovňového participatívneho modelu riadenia škôl. Vyjadruje hlavné princípy a ciele vzdelanostnej politiky štátu, ako aj demokratické a humanistické hodnoty, na ktorých je národné vzdelávanie založené. Vymedzuje všeobecné ciele škôl ako kľúčové spôsobilosti (kompetentnosti) vo vyváženom rozvoji osobnosti žiakov a rámcový obsah vzdelania. Štátny vzdelávací program podporuje komplexný prístup pri rozvíjaní žiackych spôsobilostí poznávať, konať, hodnotiť a dorozumievať sa i porozumieť si na danom stupni vzdelávania. Je východiskom a záväzným dokumentom pre vytvorenie individuálneho školského vzdelávacieho programu školy, kde sa zohľadňujú špecifické lokálne a regionálne podmienky a potreby.

(a) Štátny vzdelávací program školského stupňa:

- je zostavený na základe participatívneho demokratického princípu ako model dvojúrovňového cieľového programu vzdelávania (kurikula) a jeho súčasťou je aj voliteľná časť vzdelávacieho programu individuálnej školy, ktorá zohľadňuje potreby a záujmy miestneho spoločenstva a regiónu,
- je zameraný na štandardné cieľové požiadavky na vedomosti, spôsobilosti a hodnotové postoje, ktoré sú rozvíjané prostredníctvom obsahu vzdelania, vymedzeného ako jadrové učivo,
- je rámcovaný povinným obsahom vzdelania, ktorým sa majú rozvinúť kľúčové kompetencie (spôsobilosti)¹ požadované pre určitý stupeň a druh vzdelávania garantovaného štátom,
- je vypracovaný podľa princípu následnosti a kontinuity školských stupňov (predprimárny, primárny, nižší sekundárny, vyšší sekundárny), ktorých programy na seba nadväzujú a korelujú,
- podporuje komplexný medzipredmetový a nadpredmetový prístup k projektovaniu obsahu vzdelania podľa obsahových vzdelávacích oblastí a im zodpovedajúcich učebných predmetov,
- zavádza aj prierezové témy (tematiky), ktoré reflektujú otázky súčasného človeka, krajiny, Európskej únie a sveta. Prelínajú sa ako povinná súčasť vzdelávania jednotlivými predmetmi a môžu sa uplatňovať prostredníctvom rôznych organizačných foriem a metód výučby (riešením problémov a projektov, prípadovou štúdiou, kooperáciou, zážitkovým učením sa a pod.),
- umožňuje modifikáciu obsahu pre vzdelávanie žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami,
- podmieňuje svoje uskutočnenie zabezpečením motivujúceho učebného prostredia a podporujúcej socioemočnej klímy triedy a školy, odporúča zamerať sa na socializáciu žiakov vlastnou kultúrou školy a jej prostredia,
- dáva možnosť školám hodnotiť žiakov komplexne a viac sa zameriavať na individuálne rozvíjanie osobného potenciálu žiakov,

¹ Pojmy kľúčová kompetencia, spôsobilosť alebo v množnom čísle kľúčové kompetencie, spôsobilosti sú v texte uvádzané ako rovnocenné synonymické výrazy.

- dáva priestor konkrétnej škole, aby prostredníctvom vlastného vzdelávacieho programu dotvorila obsah vzdelávania podľa špecifických regionálnych a lokálnych podmienok a požiadaviek, pričom stavia na cieľoch, ktoré škole kladie spoločnosť s ohľadom na požadovanú vzdelanostnú úroveň a kultúrnu gramotnosť obyvateľov SR,
- kladie dôraz na kvalitu školy, ktorá uplatňuje vonkajšie a vnútorné vyhodnocovanie (evalvácie) svojich programov, procesov a výsledkov,
- podporuje samostatnosť škôl a profesijnú zodpovednosť pedagógov za výsledky vzdelávania,
- je to otvorený kurikulárny dokument, ktorý sa bude aktualizovať podľa potrieb a požiadaviek.

(b) Školský vzdelávací program – voliteľný obsah vzdelania v učebnom pláne školského stupňa

Voliteľný obsah vzdelávania je napĺňaný v **školskom vzdelávacom programe školy**, ktorý predstavuje druhú úroveň participatívneho modelu riadenia. Škola sa stáva otvoreným spoločenstvom. Štát dáva dôveru školám, aby v spolupráci so širšou komunitou spoznali požiadavky obce, regiónu a premietli ich do obsahu vzdelania v rámci voľných hodín. Poskytuje školám možnosť profilovať sa a vychádzať v ústrety potrebám a záujmom žiakov.

Možnosti využitia voľného počtu hodín

1. Učebné predmety, ktoré rozširujú a prehlbujú obsah predmetov zaradených do Štátneho vzdelávacieho programu.
2. Učebné predmety, ktoré si škola vyberie z ponuky odporúčaných voliteľných predmetov².
3. Učebné predmety, ktoré si škola sama zvolí a sama si pripraví jeho obsah.
4. Učebné predmety, ktorých obsah je doplnením učebného predmetu pre žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, ktorí nemôžu napredovať v rámci bežných vyučovacích hodín a ktorí postupujú podľa individuálnych výchovno-vzdelávacích programov.
5. Špecifické učebné predmety pre žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami.
6. Experimentálne overené inovačné programy zavedené do vyučovacej praxe.
7. Profilovanie programového zamerania školy.

Tvorba a realizácia Školského vzdelávacieho programu si vyžaduje tímovú spoluprácu pedagogických pracovníkov, pričom sa odporúča dávať dôraz na variabilnejšiu organizáciu vyučovania – blokové vyučovanie, individualizácia vyučovania, zmeny v hodnotení žiakov, priestor pre výber voliteľných predmetov v rámci voliteľných hodín.

² Zoznam voliteľných predmetov bude dopĺňaný priebežne.

Medzinárodná štandardná klasifikácia vzdelávania
(**ISCED** – International Standard Classification of Education)

Pre vypracovanie ŠVP a obsahu vzdelávania podľa jednotlivých stupňov vzdelávania používame klasifikáciu ISCED³ (International Standard Classification of Education), podľa ktorej sa postupuje v Európe a je akceptovaná aj inými medzinárodnými organizáciami (UNESCO, OECD).

Medzinárodná klasifikácia vzdelávania ISCED

Stupeň ISCED	Stupeň školskej sústavy – opis	V slovenskej školskej sústave
ISCED 0	Predprimárne vzdelávanie nultého stupňa – všetky druhy vzdelávania predchádzajúce primárnemu vzdelávaniu	Vzdelávanie prebiehajúce v materských školách.
ISCED 1	Primárne vzdelávanie – vzdelávanie na primárnej úrovni	1. stupeň základnej školy (1. – 4. ročník).
ISCED 2	Nižšie sekundárne vzdelávanie – vzdelávanie na nižšom sekundárnom stupni. Nadväzuje na primárne vzdelávanie pred vstupom na vyššie sekundárne vzdelávanie.	2. stupeň základnej školy (5. – 9. ročník) a nižšie ročníky 5 až 8-ročných gymnázií a konzervatórií (po ročník, ktorý zodpovedá 9. ročníku základnej školy).
ISCED 2A	2. stupeň základnej školy	
ISCED 2B	Ukončené povinné vzdelávanie v rámci neukončeného odborného vzdelávania	
ISCED 2C	Zaučenie v odbore	
ISCED 3	Vyššie sekundárne vzdelávanie – vzdelávanie, ktoré nasleduje po ukončení nižšieho sekundárneho stupňa pred vstupom do terciálneho stupňa	Do vyššej sekundárnej úrovne sa zaraďujú štvorročné gymnáziá a vyššie ročníky 5 až 8-ročných gymnázií (všeobecné vzdelávanie), stredné odborné školy (vrátane vyšších ročníkov konzervatórií) a stredné odborné učilištia (odborné vzdelávanie).
ISCED 3A	Stredné (všeobecné) vzdelávanie s maturitou (gymnázium)	
ISCED 3B	Stredné odborné vzdelávanie s maturitou	
ISCED 3C	Stredné odborné vzdelávanie	

³ Upravené podľa: Skalková, J. : Obecná didaktika. Praha : Grada, 2007, s. 262-263.

Podľa originálu UNESCO. 1999. International Standard Classification of Education : ISCED-97. Paris : UNESCO, 1999. 42 s. (BPE-98/WS/1)

2. Vyššie sekundárne vzdelávanie – ISCED 3

Vzdelávanie na štvorročných gymnáziách a na vyššom stupni viacročných gymnázií je zamerané na to, aby žiak získal všeobecný vzdelanostný základ a kľúčové kompetencie (spôsobilosti). Pripravuje žiakov predovšetkým na ďalšie vzdelávanie, no zároveň aj pre uplatnenie v praxi, osobný a sociálny život. Zmyslom gymnázia je vybaviť žiakov systematickou štruktúrou poznávania, spôsobilosťou pracovať s informáciami a zaraďovať ich do zmysluplného kontextu životnej praxe tak, aby sa v celom živote profesijne a osobnostne rozvíjali. Predpokladom je uplatňovanie progresívnych vzdelávacích postupov, nových organizačných foriem, stratégií a metód, ktoré podporujú poznávaciu zvedavosť, tvorivé myslenie a samostatnosť žiakov. Vzdelávací obsah na gymnáziách obohacujú školy podľa vlastných vzdelávacích zámerov, regionálnych potrieb a podmienok, potrieb a záujmov žiakov.

3. Ciele vzdelávania

Hlavnými cieľmi gymnázia sú **rozvinuté absolventove schopnosti, znalosti a hodnotové postoje tak, aby:**

- **bol absolvent pripravený pre pracovný a mimopracovný život v spoločnosti,**
- **získal nevyhnutný vzdelanostný základ pre pokračovanie vo vzdelávaní a pre svoj osobný a sociálny rozvoj.**

Zámerom je rozvinúť u absolventov kľúčové spôsobilosti **v akademických oblastiach učenia sa tak, aby:**

- **si mohli vybrať optimálnu cestu k svojej študijnej a profesijnej kariére podľa svojich schopností, potrieb a záujmov,**
- **získali dostatok príležitostí nadobudnuté spôsobilosti samostatne tvorivo uplatňovať v kontexte pracovnej a mimopracovnej praxe a zároveň boli motivovaní k ich rozvoju v priebehu pokračovacieho vzdelávania.**

Predpokladom dosiahnutia týchto cieľov je **používanie učebných postupov a prístupov, ktoré podporujú rozvinutie vedeckého systémového, kritického a kreatívneho myslenia prostredníctvom inovatívnych organizačných foriem výučby.**

Ciele vyššieho sekundárneho – gymnaziálneho vzdelávania možno zoskupiť do štyroch kategórií:

- **personálne:** maximálne rozvitie potenciálu každého žiaka pre osobnostné zrenie a stávanie sa svojskou, samostatnou (nezávislou) a tvorivou osobnosťou.
- **sociálne:** rozvinutie žiakovho zmyslu pre sociálnu vzájomnosť, starostlivosť a spravodlivosť, upevnenie záujmu o uchovanie národného dedičstva a akceptovanie kultúrnych odlišností,
- **profesijno-orientačné:** rozvitie schopností k informovanému výberu svojho profesionálneho smerovania,
- **všeobecnovzdelávacie:** rozvitie širokého kultúrneho (všeobecného, najmä vedeckého) vzdelanostného základu pre celoživotné zveľaďovanie pri súbežnom pestovaní kreativity.

4. Stupeň vzdelania

Vyššie sekundárne vzdelanie – úplné (maturitné) stredné všeobecné vzdelanie získa žiak úspešným absolvovaním programu ostatného ročníka najmenej štvorročného a najviac osemročného programu odboru vzdelávania v gymnáziu, ktorý sa ukončuje predpísanou štandardnou maturitnou skúškou. Dokladom o získanom maturitnom vzdelaní je vysvedčenie o maturitnej skúške. V nižších ročníkoch viacročných gymnázií sa vzdelávanie riadi Štátnym vzdelávacím programom pre nižšie sekundárne vzdelávanie ISCED 2.

Absolventi vyššieho sekundárneho vzdelávania ISCED 3A – gymnázia môžu pokračovať v následnom vzdelávaní na terciárnej úrovni ISCED 5 (vysoká škola), prípadne v rôznych formách nadstavbového alebo pomaturitného štúdia na úrovni ISCED 4 – postsekundárneho neterciárneho vzdelávania alebo vstúpiť získanou kvalifikáciou na trh práce.

	Súčasný programy ISCED 3 – stredné školy		
Typ kontinuálneho vzdelávania	Programy pripravujú na pokračovanie v štúdiu ISCED stupeň 3		Programy nepripravujú na pokračovanie v ISCED stupni 5
	ISCED 3A programy	ISCED 3B programy	ISCED 3C programy
Zameranie programu	Programy pripravujú na pokračovanie štúdia v ISCED stupni 5 A	Programy pripravujú na pokračovanie v štúdiu v ISCED stupni 5B	Programy pripravujú pre pracovný trh alebo pre ISCED 4 prípadne pre iný program ISCED 3

5. Profil absolventa – vzdelanostný model absolventa

Je založený na **klúčových spôsobilostiach**, ktoré sa rozvíjajú a sú rozvíjané na sociokultúrnych obsahoch najmä súčasného vedného (a technického) vzdelávania. Predstavuje všeobecnú vzdelanosť (ako komplex znalostí a vedomostí, schopností, hodnotových postojov, osobných čŕt a iných dispozícií), ktoré jednotlivcovi umožňujú poznávať, konať, hodnotiť a dorozumieť sa i porozumieť si. Umožňujú mu úspešné začlenenie sa do pracovných a mimopracovných spoločenských štruktúr. Nadväzujú na spôsobilosti získané v priebehu predchádzajúcich stupňov, najmä nižšieho sekundárneho vzdelávania.

Spôsobilosti sa formujú na základe osobnej praktickej činnosti a skúsenosti a zároveň sú uplatniteľné v životnej praxi. Nevyjadrujú trvalý stav, ale menia svoju kvalitu a hodnotu počas celého života. Nezastarávajú ako vedomosti, ale majú potenciálnu vlastnosť neustále sa rozvíjať (a preto môžu byť základom celoživotného učenia sa a osobnej flexibility). Sú výsledkom a dôsledkom nielen formálneho – školského vzdelávania, ale aj neinštitucionálneho vzdelávania.

Jednotlivé kľúčové kompetencie (spôsobilosti) sa navzájom prelínajú, prepájajú a majú aj nadpredmetový programový charakter. **Získavajú sa ako produkt celkového procesu vzdelávania a sebvzdelávania**, t. j. kompletného vzdelávacieho programu a ďalších rozvíjajúcich aktivít, ktoré v rámci školy prebiehali.

Spôsobilosti (kompetencie) sú koncipované ako ideálny plánovaný cieľový výstup dosahovaný procesom ich rozvíjania.

Absolvent gymnaziálneho vzdelávania má na úrovni svojich možností rozvinuté tieto kľúčové kompetencie (spôsobilosti):

kompetencia (spôsobilosť) k celoživotnému učeniu sa

- uvedomuje si potrebu svojho autonómneho učenia sa ako prostriedku seberealizácie a osobného rozvoja,
- dokáže reflektovať proces vlastného učenia sa a myslenia pri získavaní a spracovávaní nových poznatkov a informácií a uplatňuje rôzne stratégie učenia sa,
- dokáže kriticky zhodnotiť informácie a ich zdroj, tvorivo ich spracovať a prakticky využívať,
- kriticky hodnotí svoj pokrok, prijíma spätnú väzbu a uvedomuje si svoje ďalšie rozvojové možnosti,

sociálne komunikačné kompetencie (spôsobilosti)

- dokáže využívať všetky dostupné formy komunikácie pri spracovávaní a vyjadrovaní informácií rôzneho typu, má adekvátny ústny a písomný prejav situácii a účelu uplatnenia,
- efektívne využíva dostupné informačno-komunikačné technológie,
- vie prezentovať sám seba a výsledky svojej práce na verejnosti, používa odborný jazyk,
- dokáže primerane komunikovať v materinskom a v dvoch cudzích jazykoch,
- chápe význam a uplatňuje formy takých komunikačných spôsobilostí, ktoré sú základom efektívnej spolupráce, založenej na vzájomnom rešpektovaní práv a povinností a na prevzatí osobnej zodpovednosti,

kompetencie (spôsobilosti) uplatňovať matematické myslenie a poznávanie v oblasti vedy a techniky

- používa matematické myslenie na riešenie praktických problémov v každodenných situáciách,
- používa matematické modely logického a priestorového myslenia a prezentácie (vzorce, modely, štatistika, diagramy, grafy, tabuľky),
- používa základy prírodovednej gramotnosti, ktorá mu umožní robiť vedecky podložené úsudky, pričom vie použiť získané operačné vedomosti na úspešné riešenie problémov,

kompetencie (spôsobilosti) v oblasti informačných a komunikačných technológií

- efektívne využíva informačno-komunikačné technológie pri svojom vzdelávaní, tvorivých aktivitách, projektovom vyučovaní, vyjadrovaní svojich myšlienok a postojov a riešení problémov reálneho života,
- nadobudol schopnosť prostredníctvom internetu a IKT získavať a spracovávať informácie v textovej aj grafickej podobe,
- vie algoritmicky myslieť a využívať tieto schopnosti v reálnom živote,
- uvedomuje si rozdiel medzi reálnym a virtuálnym svetom,
- rozumie príležitostiam a možným rizikám, ktoré sú spojené s využívaním internetu a informačno-komunikačných technológií,

kompetencia (spôsobilosť) riešiť problémy

- uplatňuje pri riešení problémov vhodné metódy založené na analyticko-kritickom a tvorivom myslení,
- je otvorený (pri riešení problémov) získavaniu a využívaniu rôznych, aj inovatívnych postupov, formuluje argumenty a dôkazy na obhájenie svojich výsledkov,
- poznáva pri jednotlivých riešeniach ich klady i zápory a uvedomuje si aj potrebu zvažovať úrovne ich rizika,
- dokáže konštruktívne a kooperatívne riešiť konflikty,;

kompetencie (spôsobilosti) občianske

- uvedomuje si základné humanistické hodnoty, zmysel národného kultúrneho dedičstva, uplatňuje a ochraňuje princípy demokracie,
- vyvážené chápe svoje osobné záujmy v spojení so záujmami širšej skupiny, resp. spoločnosti,
- uvedomuje si svoje práva v kontexte so zodpovedným prístupom k svojim povinnostiam, prispieva k naplneniu práv iných,
- je otvorený kultúrnej a etnickej rôznorodosti,
- zainteresovane sleduje a posudzuje udalosti a vývoj verejného života, zaujíma k nim stanoviská a aktívne podporuje udržateľnosť kvality životného prostredia,

kompetencie (spôsobilosti) sociálne a personálne

- reflektuje vlastnú identitu, buduje si vlastnú samostatnosť/nezávislosť ako člen celku,
- na základe sebareflexie si svoje ciele a priority stanovuje v súlade so svojimi reálnymi schopnosťami, záujmami a potrebami,
- efektívne spolupracuje v skupine, uvedomuje si svoju zodpovednosť v tíme, kde dokáže tvorivo prispievať pri dosahovaní spoločných cieľov,
- dokáže odhadnúť a korigovať dôsledky vlastného správania a konania a uplatňovať sociálne prospešné zmeny v medzosobných vzťahoch,

kompetencie (spôsobilosti) pracovné

- dokáže si stanoviť ciele s ohľadom na svoje profesijné záujmy, kriticky hodnotí svoje výsledky a aktívne pristupuje k uskutočneniu svojich cieľov,
- je flexibilný a schopný prijať a zvládať inovatívne zmeny,
- chápe princípy podnikania a zvažuje svoje predpoklady pri jeho plánovaní a uplatnení,
- dokáže získať a využiť informácie o vzdelávacích a pracovných príležitostiach,

kompetencie (spôsobilosti) smerujúce k iniciatívnosti a podnikavosti

- dokáže inovovať zaužívané potupy pri riešení úloh, plánovať a riadiť nové projekty so zámerom dosiahnuť ciele, a to nielen v rámci práce, ale aj v každodennom živote,

kompetencie (spôsobilosti) vnímať a chápať kultúru a vyjadrovať sa nástrojmi kultúry

- dokáže sa vyjadrovať na vyššom stupni umeleckej gramotnosti prostredníctvom vyjadrovacích prostriedkov výtvarného a hudobného umenia,
- dokáže orientovať sa v umeleckých druhoch a štýloch a používať ich hlavné vyjadrovacie prostriedky,
- uvedomuje si význam umenia a kultúrnej komunikácie vo svojom živote a v živote celej spoločnosti,
- cení si a rešpektuje umenie a kultúrne historické tradície,
- pozná pravidlá spoločenského kontaktu (etiketu),
- správa sa kultivovane, primerane okolnostiam, situáciám,
- je tolerantný a empatický k prejavom iných kultúr.

6. Vzdelávacie (obsahové) oblasti a prierezové témy (tematiky)

Vzdelávacie oblasti sú okruhy, do ktorých patrí problematika vyčlenená z obsahu celkového vzdelávania a z formulovania kľúčových kompetencií. Obsah školského vzdelávania tvorí kultúrne dedičstvo – poznanie, hodnoty, normy, vzorce, správanie,... Prostredníctvom svojej kultúry spoločenstvo odovzdáva svoje chápanie sveta aj svoje skúsenosti ďalším generáciám. Obsah vzdelávania sa utvára na základe kultúrnej tradície, ktorú spoločenstvo prebralo z minulosti a inovácie, ku ktorým dospelo. Obsahom vzdelávania sú aj najnovšie poznatky, ktoré nastoľuje súčasný vedecko-technický, hospodársky, sociálny a kultúrny rozvoj spoločnosti, napríklad informačné a komunikačné technológie, ktoré každý občan potrebuje k životu, k práci, ale aj mimo práce, ale taktiež aj sociokultúrne obsahy osobnostného rozvoja žiaka, jeho ochrany pred negatívnymi sociálnymi javmi, ochrany zdravia, prírody atď.

Vzdelávacie oblasti majú nadpredmetový charakter. V Štátnom vzdelávacom programe je obsah vzdelávacej oblasti rozčlenený do vybraných učebných predmetov. Škola si môže do týchto vzdelávacích oblastí doplniť ďalšie predmety.

Obsah vyššieho sekundárneho vzdelávania je rozdelený do 7 **vzdelávacích oblastí**, ktoré vychádzajú z definovania obsahu vzdelávania a z kľúčových kompetencií.

Povinné predmety vo vzdelávacích obsahových oblastiach pre 3. stupeň – vyššie sekundárne vzdelávanie

ISCED 3A s vyučovacím jazykom slovenským

VZDELÁVACIA OBLASŤ	PREDMETY
JAZYK A KOMUNIKÁCIA	SLOVENSKÝ JAZYK A LITERATÚRA
	PRVÝ CUDZÍ JAZYK
	DRUHÝ CUDZÍ JAZYK
MATEMATIKA A PRÁCA S INFORMÁCIAMI	MATEMATIKA
	INFORMATIKA
ČLOVEK A PRÍRODA	FYZIKA
	CHÉMIA
	BIOLÓGIA
ČLOVEK A SPOLOČNOSŤ	DEJEPIS
	GEOGRAFIA
	OBČIANSKA NÁUKA
ČLOVEK A HODNOTY	ETICKÁ VÝCHOVA / NÁBOŽENSKÁ VÝCHOVA
UMENIE A KULTÚRA	UMENIE A KULTÚRA
ZDRAVIE A POHYB	TELESNÁ A ŠPORTOVÁ VÝCHOVA

ISCED 3A s vyučovacím jazykom národností

VZDELÁVACIA OBLASŤ	PREDMETY
JAZYK A KOMUNIKÁCIA	SLOVENSKÝ JAZYK A SLOVENSKÁ LITERATÚRA
	JAZYK NÁRODNOSTI A LITERATÚRA
	PRVÝ CUDZÍ JAZYK
	DRUHÝ CUDZÍ JAZYK
MATEMATIKA A PRÁCA S INFORMÁCIAMI	MATEMATIKA
	INFORMATIKA
ČLOVEK A PRÍRODA	FYZIKA
	CHÉMIA
	BIOLÓGIA
ČLOVEK A SPOLOČNOSŤ	DEJEPIS
	GEOGRAFIA
	OBČIANSKA NÁUKA
ČLOVEK A HODNOTY	ETICKÁ VÝCHOVA / NÁBOŽENSKÁ VÝCHOVA
UMENIE A KULTÚRA	UMENIE A KULTÚRA
ZDRAVIE A POHYB	TELESNÁ A ŠPORTOVÁ VÝCHOVA

ZÁKLADNÉ PRIEREZOVÉ TÉMY PRECHÁDZAJÚCE OBLASŤAMI VZDELÁVANIA

PRIEREZOVÉ TÉMY
OSOBNOSTNÝ A SOCIÁLNY ROZVOJ
ENVIRONMENTÁLNA VÝCHOVA
MEDIÁLNA VÝCHOVA
MULTIKULTÚRNA VÝCHOVA
OCHRANA ŽIVOTA A ZDRAVIA
TVORBA PROJEKTU A PREZENTAČNÉ ZRUČNOSTI

6.1. Charakteristika vzdelávacích oblastí

6.1.1. Jazyk a komunikácia

Vzdelávacia oblasť sa zaoberá problematikou jazyka ako nástroja myslenia a komunikácie medzi ľuďmi. Jazyk sa vníma ako potenciálny zdroj osobného a kultúrneho obohatenia človeka, ktorý je predpokladom pre ďalšie vzdelávanie. Jazyk je znakom národnej a individuálnej identity, prostriedkom komunikácie a profesionálnej realizácie, ako aj prostriedkom na vyjadrovanie citov a pocitov. Vzdelávacia oblasť Jazyk a komunikácia má významné postavenie vo výchovno-vzdelávacom procese. Kvalitná úroveň jazykovej kultúry je základným znakom všeobecnej vyspelosti absolventov základných a stredných škôl.

Základnou charakteristikou uvedenej vzdelávacej oblasti je nielen súhrn jazykových kompetencií, ale rozvíja aj kľúčové kompetencie tak, aby jazyková príprava žiakov efektívne zodpovedala požiadavkám moderného európskeho demokratického občana pripraveného na život

v spojenej Európe. Učenie sa jazykov podporuje otvorenejší prístup k ľuďom. Komunikácia a rozvoj kompetencií v jazyku sú dôležité pre podporu mobility v rámci Európskej únie, umožňujú občanom plne využívať slobodu pracovať a študovať doma alebo v niektorom z jej členských štátov. Orientácia jazykového vzdelávania na kompetencie vytvára v nemalej miere podmienky pre nadpredmetové a medzipredmetové vzťahy, ktoré pomáhajú učiacemu sa chápať vzťahy medzi jednotlivými zložkami okolia a sveta, v ktorom existujú.

V predmete Slovenský jazyk a literatúra sa kladú do popredia ciele rozvíjania komunikačných schopností žiakov. Zdôrazňuje sa chápanie jazyka ako nástroja myslenia a komunikácie medzi ľuďmi, čo sa vo vyučovaní premietlo do zámerného preferovania rozvoja komunikačných kompetencií v rámci komunikačno-zážitkového modelu vyučovania slovenského jazyka a literatúry. Obsah sa zredukoval v prospech aktivít žiakov, ktorí majú v čo najväčšom rozsahu interpretačno-hodnotiacim spôsobom pracovať s jazykovými komunikátmi. Najväčší akcent sa kladie na vlastnú tvorbu jazykových prejavov, prácu s informáciami, čitateľskú gramotnosť, schopnosť argumentovať a pod.

V literárnej zložke predmetu Slovenský jazyk a literatúra sa zmenilo tematické usporiadanie predmetu na stredných školách, v rámci ktorého sa opustila literárno-historická štruktúra. Namiesto faktografickej orientácie je obsah zameraný na analyticko-interpretáčnej činnosti. Obsah literárnej výchovy sa v najvšeobecnejšom zmysle orientuje na dve činnosti: recepciu a tvorbu.

Vo všetkých zložkách predmetu sa uplatňuje konštruktivistický prístup k učeniu, v ktorom sa žiak stáva učiacim sa subjektom.

V prvom cudzom jazyku učiaci sa aktívne pristupuje k získavaniu vedomostí nielen na hodinách cudzieho jazyka, ale i prostredníctvom všetkých dostupných médií (v rámci samoštúdiá) v zhode so svojimi osobnými záujmami a profesijnou orientáciou. Požiadavky, ktoré sa kladú na učiaceho sa predpokladajú, že bude vedome a cielene pristupovať k osvojeniu si cudzieho jazyka. Táto koncepcia mu umožňuje, aby sa na základe vlastného uváženia rozhodol, do akej miery bude cudzí jazyk v budúcnosti používať.

V druhom. cudzom jazyku učiaci sa ovláda jazyk v základnom rozsahu, čo mu umožňuje opisovať každodenné situácie predvídateľného obsahu, i keď vo všeobecnosti je nútený obsah výpovede obmedziť a hľadať slová. Požiadavky kladené na učiaceho sa predpokladajú jeho uvedomelý prístup k osvojeniu si cudzieho jazyka. Táto koncepcia umožňuje učiacemu sa, aby sa na základe vlastného uváženia rozhodol, do akej miery bude cudzí jazyk v budúcnosti používať a sám si zvolil úroveň náročnosti.

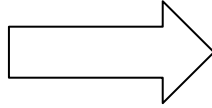
Obsah vzdelávacej oblasti Jazyk a komunikácia sa realizuje vo vzdelávacích predmetoch slovenský jazyk a literatúra, vyučovacie jazyky a cudzie jazyky pre vyšší sekundárny stupeň vzdelávania.

- Slovenský jazyk a literatúra (na stredných školách s vyučovacím jazykom slovenským),
- Slovenský jazyk a slovenská literatúra (na stredných školách s vyučovacím jazykom národnosti)
- Vyučovacie jazyk a literatúra – maďarský jazyk, ukrajinský jazyk, rusínsky jazyk, nemecký jazyk a rómsky jazyk (na stredných školách s vyučovacím jazykom národnosti, na stredných školách s vyučovaním jazyka národnosti)
- 1. cudzí jazyk – anglický jazyk, nemecký jazyk, ruský jazyk, francúzsky jazyk, španielsky jazyk, taliansky jazyk

- 2. cudzi jazyk – anglický jazyk, nemecký jazyk, ruský jazyk, francúzsky jazyk, španielsky jazyk, taliansky jazyk

Členenie vzdelávacej oblasti podľa kľúčových jazykových kompetencií, t. j. podľa procesov, ktoré sa nimi rozvíjajú:

- Počúvanie
- Komunikácia (hovorenie)
- Čítanie
- Písanie

s porozumením

Členenie podľa jazykových rovín a štylistického využitia jazyka

- Fonetická a fonologická rovina jazyka
- Lexikologická rovina jazyka
- Morfematická a morfológická rovina jazyka
- Syntaktická rovina jazyka
- Štylistika
- Slovenský jazyk a literatúra

Cieľové zameranie vzdelávacej oblasti

Vzdelávanie v danej vzdelávacej oblasti smeruje k utváraniu a rozvíjaniu kľúčových kompetencií tým, že vedie žiakov k:

- podpore sebadôvery každého žiaka,
- k osvojeniu si vedomostí a nadobudnutých kompetencií, ktoré im umožnia vzdelávať sa po celý ich život a zaujať aktívne miesto v ekonomickom, sociálnom a kultúrnom živote,
- príprave všetkých žiakov tak, aby sa stali zodpovednými občanmi, schopnými podieľať sa na rozvoji demokratickej spoločnosti, solidarity, pluralizmu a kultúrnej otvorenosti,
- zaručeniu rovnakých šancí sociálnej emancipácie pre všetkých žiakov,
- pochopeniu vzdelávania v príslušnom jazyku ako svojbytnému historickému javu, v ktorom sa odráža historický a kultúrny vývoj národa a zároveň ako významný zjednocujúci činiteľ národného spoločenstva a ako dôležitý prostriedok celoživotného vzdelávania,
- vnímaniu a postupnému osvojovaniu si jazyka ako bohatého mnohotvárneho prostriedku k získavaniu a odovzdávaniu informácií, k vyjadrovaniu vlastných postojov a názorov,
- zvládnutiu základných pravidiel medziľudskej komunikácie daného kultúrneho prostredia a nadobudnutiu pozitívneho vzťahu k jazyku v rámci interkultúrnej komunikácie,
- nadobudnutiu vzťahov k slovesným umeleckým dielam, k vlastným čitateľským zážitkom, k rozvíjaniu svojho pozitívneho vzťahu k literatúre a k ďalším druhom umenia vychádzajúcich z umeleckých textov a rozvíjaniu svojich emocionálnych a estetických citení a vnímaní,
- pestovaniu vedomia jazykovej príslušnosti k istému etniku, pocitu jazykovej príbuznosti a spolupatričnosti s inými etnikami, prostredníctvom ovládania normy spisovného jazyka viesť žiakov k zvyšovaniu jazykovej kultúry ich verbálnych ústnych i písomných jazykových prejavov.

Podľa *Spoločného európskeho referenčného rámca pre jazyky* sa pri používaní a učení sa jazyka rozvíja celý rad kompetencií. Učiaci sa využíva všeobecné kompetencie, ale aj celý rad komunikačných jazykových kompetencií, ktoré spolupôsobia v rozličných kontextoch a v rôznych podmienkach. Zapája sa do rečových činností, v rámci ktorých vytvára a prijíma texty vo vzťahu k témam z konkrétnych i abstraktných oblastí. Pri tomto procese si učiaci sa

aktivuje tie stratégie učenia sa, ktoré sa mu zdajú na splnenie úloh najvhodnejšie. Kompetencie pritom definujeme ako súhrn vedomostí, zručností, postojov a hodnôt, ktoré umožňujú osobe konať.

Preto základným princípom jazykového vzdelávania na báze kompetencií je zabezpečiť, aby učiaci sa:

- dokázal riešiť každodenné životné situácie v cudzej krajine a v ich riešení pomáhal cudzincom, ktorí sú v jeho vlastnej krajine,
- dokázal vymieňať si informácie a nápady s mladými ľuďmi a dospelými, ktorí hovoria iným jazykom a sprostredkujú mu svoje myšlienky a pocity v jazyku, ktorý si učiaci sa osvojuje,
- viac a lepšie chápal spôsob života a myslenia iných národov a ich kultúrne dedičstvo.

6.1.2. Matematika a práca s informáciami

Táto oblasť zahŕňa učebné predmety **Matematiku** a **Informatiku**. Učebný predmet **Matematika** na gymnáziách je zameraný na rozvoj matematickej kompetencie tak, ako ju formuloval Európsky parlament.

Rámec:

- matematické poznatky a zručnosti a činnosti s matematickými objektmi rozvíjajúce kompetencie, ktoré sú potrebné v životnej praxi,
- rozvoj presného myslenia a formovanie argumentácie v rôznych prostrediach, rozvoj algoritmického myslenia
- súhrn matematickej gramotnosti, ktorá patrí k všeobecnému vzdelaniu kultúrneho človeka
- informácie dokumentujúce potrebu matematiky pre spoločnosť.

Vzdelávací obsah predmetu je rozdelený na päť tematických okruhov:

Čísla, premenná a početové výkony s číslami

Vzťahy, funkcie, tabuľky, diagramy

Geometria a meranie

Kombinatorika, pravdepodobnosť, štatistika

Logika, dôvodenie, dôkazy.

Matematika rozvíja u žiakov matematické myslenie, ktoré je potrebné pri riešení rôznych problémov v každodenných situáciách, kedy sa musia používať matematické modely myslenia (logické a priestorové myslenie) a prezentácie (vzorce, modely, diagramy, grafy, tabuľky).

Učebný predmet **Informatika** rozširuje a prehľbuje žiacke vedomosti z predchádzajúceho stupňa vzdelávania. Rozvíja logické a algoritmické myslenie žiakov, ich schopnosť analyzovať, syntetizovať, zovšeobecňovať, hľadať vhodné stratégie riešenia problémov a overovať ich v praxi. Vedie k presnému vyjadrovaniu myšlienok a postupov a ich zaznamenaniu vo formálnych zápisoch, ktoré slúžia ako všeobecný prostriedok komunikácie. Buduje informatickú kultúru, t.j. vychováva k efektívnemu využívaniu prostriedkov informačnej spoločnosti s rešpektovaním právnych a etických zásad používania informačných technológií a produktov.

Cieľom matematiky na gymnáziách je, aby žiak získal schopnosť používať matematiku v svojom budúcom živote.

Vyučovanie matematiky musí byť vedené snahou umožniť študentom, aby získavali nové vedomosti, prostredníctvom riešenia úloh s rôznorodým kontextom, tvorili jednoduché hypotézy a skúmali ich pravdivosť, vedeli používať rôzne spôsoby reprezentácie matematického obsahu

(text, tabuľky, grafy, diagramy), rozvíjali svoju schopnosť orientácie v rovine a priestore. Má napomôcť rozvoju ich algoritmického myslenia, schopnosti pracovať s návodmi a tvoriť ich.

Výsledkom vyučovania Matematiky na gymnáziách má byť správne používanie matematickej terminológie a symboliky a matematizácia reálnej situácie, tvorbou matematických modelov.

Matematika na gymnáziách má viesť študentov k získaniu a rozvíjaniu zručností súvisiacich s procesom učenia sa, k aktivite na vyučovaní a k racionálnemu a samostatnému učeniu sa.

Má rozvíjať študentove funkčné a kognitívne kompetencie, metakognitívne kompetencie a vhodnou voľbou organizačných foriem a metód výučby aj ďalšie kompetencie potrebné v ďalšom živote, schopnosti kooperácie a komunikácie – spoluprácu v skupine pri riešení problému

Matematika na gymnáziách si kladie za cieľ aj to, aby študent spoznal v matematike súčasť ľudskej kultúry a silný a nevyhnutný nástroj pre spoločnosť.

Cieľom vyučovania informatiky je, aby žiaci:

- si rozvíjali schopnosť logického a algoritmického myslenia,
- si rozvíjali schopnosť kooperácie a komunikácie,
- nadobudli schopnosti potrebné pre výskumnú prácu,
- sa naučili základné pojmy a postupy informatiky,
- sa naučili efektívne používať prostriedky informatiky, si budovali informatickú kultúru,
- rešpektovali právne a etické zásady používania informačných technológií a produktov.

Obsah vyučovania matematiky na gymnáziu je zameraný na získanie spoločnosťou očakávanej úrovni všeobecného stredoškolského vzdelania. Organicky nadväzuje hlavne na algebrické učivo zo základnej školy, na učivo o funkciách, postupnostiach, štatistiky, kombinatoriky a pravdepodobnosti. Geometrické učivo je obohatené o analytickú geometriu a ďalšie geometrické učivo.

V predmete informatika sú žiaci vedení k pochopeniu základných pojmov, postupov a techník používaných pri práci s informáciami v počítačových systémoch. Vzdelávací obsah informatiky v ŠVP je rozdelený na päť tematických okruhov:

Informácie okolo nás

Komunikácia prostredníctvom IKT

Postupy, riešenie problémov, algoritmické myslenie

Princípy fungovania IKT

Informačná spoločnosť

Informatické vzdelávanie na gymnáziu rozširuje učivo základnej školy a zároveň buduje základy informatiky ako vednej disciplíny. Výber poznatkov je vymedzený tak, aby sa žiaci oboznámili so základnými pojmami, postupmi a prostriedkami informatiky ako vedy pretransformovanými do didaktického systému. Buduje sa u žiakov informatická kultúra, t.j. vychovávajú sa k efektívnemu využívaniu prostriedkov informačnej civilizácie s rešpektovaním právnych a etických zásad používania informačných technológií a produktov.

6.1.3. Človek a príroda

Základnou charakteristikou vzdelávacej oblasti je hľadanie zákonitých súvislostí medzi pozorovanými vlastnosťami prírodných objektov a procesov, ktoré nás obklopujú v každodennom živote. Porozumenie podstate javov a procesov si vyžaduje interdisciplinárny prístup, a tým aj úzku spoluprácu jednotlivých prírodovedných odborov. Vzdelávacia oblasť Človek a príroda má preto žiakom sprostredkovať poznanie, že neexistujú bariéry medzi jednotlivými úrovňami organizácie prírody a odhaľovanie jej zákonitostí je možné len prostredníctvom koordinovanej spolupráce všetkých prírodovedných odborov s využitím IKT. Celkový cieľ vzdelávacej oblasti je dať žiakom základy prírodovednej gramotnosti, ktorá im umožní robiť prírodovedne podložené úsudky a vedieť použiť získané operačné vedomosti na úspešné riešenie problémov tak, aby žiak bol schopný:

- porozumieť prírodným aspektom vplyvujúcim na život človeka a vedieť vysvetliť prírodné javy vo svojom okolí;
- osvojiť si niektoré základné pojmy, zákony a metódy prírodných vied;
- osvojiť si základné postupy, ktorými prírodné vedy získavajú nové poznatky;
- vedieť získavať informácie o prírode a jej zložkách prostredníctvom vlastných pozorovaní a experimentov v laboratóriu a v prírode;
- docieľiť schopnosť pracovať s grafmi, tabuľkami, schémami, obrázkami, náčrtmi, mapami;
- vedieť využívať prostriedky IKT pri vyhodnocovaní a spracovaní získaných údajov;
- vytvárať si vlastný úsudok o tých aspektoch prírodovedných poznatkov, ktoré sú dôležité pre život spoločnosti.

Vzdelávacia oblasť tvoria témy základných učebných predmetov: fyzika, chémia a biológia. K rozvíjaniu prírodovednej gramotnosti prispieva aj geografia a prierezová téma environmentálna výchova.

6.1.4. Človek a spoločnosť

Vzdelávacia oblasť Človek a spoločnosť tvoria učebné predmety dejepis, občianska náuka a geografia. To sú hlavné predmety, ale do tejto oblasti svojimi témami prispievajú aj etická výchova, umenie a kultúra, prierezová téma multikultúrna výchova. Hlavnou funkciou vzdelávacej oblasti je aktívny prístup k reflektovaniu minulej a súčasnej spoločenskej skutočnosti z miestnej, regionálnej, celoslovenskej, európskej a celosvetovej perspektívy.

Prostredníctvom vzdelávacej oblasti sa žiaci zoznamujú s najvýznamnejšími historickými, geografickými a spoločenskými procesmi a javmi, ktoré sa premietajú do každodenného života a naučia sa vnímať svet integrujúco vo vzájomnom vzťahu medzi prírodou a spoločnosťou. Žiaci sa učia o minulosti svojho národa a národov Európy a sveta, poznávajú prírodné aj spoločenské charakteristiky svojej vlasti a regiónov sveta, čo vplýva na utváranie pozitívnych občianskych postojov. Žiaci sa oboznamujú so spôsobom a tradíciami ľudí v rôznych častiach sveta, so svetom detí i dospelých, osvojujú si pravidlá a normy správania doma, v škole a na verejnosti. Učia sa orientovať v čase a priestore a pochopiť vlastné miesto a úlohu v spoločnosti. Získavajú vzťah k vlasti a súčasne rozvíjajú a upevňujú si vedomie príslušnosti k európskemu civilizačnému a kultúrnemu prostrediu.

V kontexte s aktuálnymi integračnými procesmi prispieva vzdelávacia oblasť k vnímaniu národných, európskych a globálnych súvislostí. Súčasťou týchto reflexií je podpora vedomia neopakovateľnosti a jedinečnosti každého človeka v spoločnosti, jeho úcty k výtvorom

predchádzajúcich generácií ako základu pre zodpovedný a aktívny prístup k životu v demokratickej spoločnosti. Vzdelávacia oblasť poskytuje odpovede na väzby ľudskej spoločnosti a prírody, ale aj na človekom vytvorené prostredie. Učí, ako odpovedať na zmeny v priestore a pomáha ich pochopiť a riešiť. Takýmto spôsobom vzdelávacia oblasť vedie k úcte k vlastnému národu, k rozvíjaniu vlastenectva ako súčasť historického vedomia. Súčasne posilňuje úctu k iným národom a etnikám ako aj rešpekt ku kultúrnym a iným odlišnostiam. Dôležitou súčasťou vzdelávania v tejto oblasti je prevencia rasistických, xenofóbnych a extrémistických postojov, výchova k tolerancii a rešpektovaniu ľudských práv, k rovnosti mužov a žien a výchova k úcte k prírodnému a kultúrnemu prostrediu. Rozvíja myšlienkové operácie, praktické zručnosti a vedomie vlastnej identity žiaka, prispieva k uchovaniu kontinuity tradičných hodnôt našej spoločnosti.

Výchova a vzdelávanie v oblasti je zameraná na vytváranie kľúčových kompetencií tým, že žiakov vedie k:

- osvojovaniu noriem spoločenského správania a občianskeho spolužitia,
- rešpektovania hodnoty pozitívnych medziľudských vzťahov,
- úcte k vlastnému národu i k iným národom a národnostiam a kresťanským tradíciám,
- pochopeniu historickej a priestorovej orientácie,
- získavaniu zručností poznávať a kriticky hodnotiť historický materiál,
- získavaniu historických vedomostí z národných a svetových dejín,
- pochopeniu príčin a dôsledkov historických udalostí,
- práci s informáciami o Slovenskej republike ako časti zeme a o Zemi ako celku,
- porozumeniu premenám v krajine, ktoré podmieňuje človek,
- porozumeniu a rozvíjaniu čítania a interpretácie obrázkov, fotografií, grafov, tabuliek, priereзов, schém a diagramov ako prostriedkov geografie,
- rozvíjaniu podnikateľských zručností spracúvaním projektov,
- zvládnutia bežných situácií v osobnom i občianskom živote,
- nachádzaniu vlastného miesta a roly v spoločnosti,
- získavaniu orientácie v aktuálnom verejnom živote Slovenskej republiky i vo svete,
- pochopeniu podstaty demokracie, práv a povinností občanov, rozpoznaníu protiprávneho konania a uvedomeníu si jeho dôsledkov,
- vnímaníu problémových situácií, rozpoznaníu problémov a ich riešení,
- kultivovanému vyjadrovaniu vlastných myšlienok, názorov, postojov a ich obhajovaniu,
- úcte k vlastnému národu i k iným národom a národnostiam,
- pochopeníu a rešpektovaniu kultúrnych, náboženských a iných odlišností ľudí a spoločností,
- využívaníu bežných informačných a komunikačných prostriedkov,
- budovaníu kladného vzťahu ku všetkým humánnym a demokratickým hodnotám.

6.1.5. Umenie a kultúra

Vzdelávacia oblasť rozvíja žiakovo povedomie vlastnej kultúrnej identity, rozvíja jeho vlastné kultúrno-historické vedomie, rozvíja schopnosť rešpektovať a tolerovať hodnoty iných kultúr, rozvíja kultivovanú vizuálnu, sluchovú, jazykovú a pohybovú gramotnosť.

Žiak sa učí využívať základné kultúrne nástroje na kultivovanú komunikáciu, rozlišovať rôzne súčasť kultúry (umenie, veda, náboženstvo, šport), rozumieť ich úlohe vo svojom živote a v živote spoločnosti. Učí sa rozlišovať hlavné umelecké druhy, opisovať a verbalizovať svoje estetické zážitky z vnímania umeleckých diel, chápať význam estetických faktorov, estetickéj

činnosti v každodennom živote, chápať význam umenia v živote jednotlivca a spoločnosti. Rozvíja sa jeho záujem o kultúrne dedičstvo svojho regiónu, národa a štátu, zoznamuje sa s kultúrou iných národov, učí sa chápať význam kultúrnych a umeleckých pamiatok. Získava vedomosti a rozvíja si porozumenie k súčasnej umeleckej a kultúrnej tvorbe. Získava informácie o miestnom, národnom, európskom a svetovom dedičstve.

Súčasťou oblasti je rozvoj zodpovedných a samostatných postojov k súčasnej kultúrnej ponuke, k móde a k subkultúram, rozvoj kritického myslenia vo vzťahu k mediálnej produkcii a k iným súčasným kultúrnym procesom. Rozvíjajú sa žiaci interkultúrne kompetencie pre komunikáciu a spoluprácu s príslušníkmi iných kultúr.

Rozvíja sa poznanie žiaka o zákonitostiach etikety, schopnosť komunikovať na základe pravidiel etikety.

V priebehu vyššieho sekundárneho vzdelávania si žiaci osvojujú základy viacerých umeleckých druhov, zoznamujú sa s ich miestom v kultúre a postupne sa rozvíja ich komplexné vnímanie umenia a kultúry v súvislostiach súčasných kultúrnych procesov.

Pri realizácii tejto oblasti vzdelávania sa využíva metóda kombinácie skúsenosti postavená na osobnom zážitku, cez reflexiu skúsenosti, aktívnu aplikáciu poznatkov až po ďalší rozvoj v tejto oblasti.

Oblasť je vo vyššom sekundárnom stupni realizovaná prostredníctvom povinného predmetu **umenie a kultúra** – identického s názvom oblasti, ale taktiež svojim obsahom a zameraním k získaniu kompetencií prispieva aj dejepis, geografia, etická výchova ako aj prierezová téma multikultúrna výchova.

Cieľom vzdelávacej oblasti je žiak, ktorý:

- má povedomie vlastnej kultúrnej identity a rozvinuté vlastné kultúrno-historické vedomie,
- má rozvinutú kultivovanú vizuálnu, sluchovú, jazykovú a pohybovú gramotnosť,
- získal schopnosť kreatívneho vyjadrovania myšlienok, skúseností a emócií prostredníctvom rôznych médií, vrátane hudobných umení, scénických umení, písaného a hovoreného slova, výtvarných prostriedkov, elektronických médií,
- využíva základné kultúrne nástroje na kultivovanú komunikáciu,
- rozlišuje rôzne súčasti kultúry (umenie, veda, náboženstvo, šport a i.), rozumie ich úlohu v živote jednotlivca a spoločnosti,
- rozlišuje hlavné umelecké druhy, dokáže opísať svoje estetické zážitky z vnímania umeleckých diel,
- chápe význam estetických faktorov, estetickej činnosti v každodennom živote,
- chápe význam umenia v živote jednotlivca a spoločnosti a v kultúre,
- chápe význam kultúrnych a umeleckých pamiatok,
- rozumie súčasnej umeleckej a kultúrnej tvorbe,
- zaujíma sa o kultúrne dedičstvo svojho regiónu, národa a štátu a zoznamuje sa s kultúrou iných národov a regiónov,
- získava informácie o miestnom, národnom, európskom a svetovom kultúrnom dedičstve, vie ich spracovať a kriticky vyhodnocovať,
- získava vedomosti o významných umeleckých dielach z európskej tradície,
- váži si celosvetové kultúrne dedičstvo, kultúrne a umelecké hodnoty rôznych svetových kultúr, rešpektuje a toleruje hodnoty iných kultúr,
- poznáva zákonitosti etikety, dokáže kultúrne komunikovať na základe pravidiel etikety,

- zaujíma zodpovedné postoje k súčasnej kultúrnej ponuke, k móde a k subkultúram,
- uplatňuje kritické myslenie voči mediálnej ponuke a iným súčasným kultúrnym procesom,
- má základné interkultúrne kompetencie pre komunikáciu s príslušníkmi iných kultúr.

6.1.6. Človek a hodnoty

Vzdelávacia oblasť sa zameriava na budovanie a kultiváciu duševného, duchovného a sociálneho rozmeru mladých ľudí. Napomáha im k postupnému vytváraniu ich hodnotovej orientácie tak, aby raz ako dospelí jedinci boli prínosom pre ľudské spoločenstvo.

Cieľom vzdelávacej oblasti je vychovávať osobnosť s vlastnou identitou a hodnotovou orientáciou, u ktorej úcta k človeku a k prírode, spolupráca, prosociálnosť a národné hodnoty zaujímajú významné miesto. Pri plnení tohto cieľa sa neuspokojuje iba s poskytovaním informácií o morálnych zásadách, ale zážitkovým učením účinne podporuje pochopenie a interiorizáciu (zvnútornenie) mravných noriem a napomáha osvojeniu správania sa, ktoré je s nimi v súlade. Pripravuje mladých ľudí pre život v tom zmysle, aby dokázali v budúcnosti prispieť k vytváraniu harmonických a stabilných vzťahov v rodine, na pracovisku, medzi spoločenskými skupinami, v národe a medzi národmi.

Obsah vzdelávacej oblasti Človek a hodnoty sa realizuje v povinne voliteľných učebných predmetoch **etická výchova** alebo **náboženská výchova**.

Povinne voliteľný učebný predmet Etická výchova sa prvom rade zameriava na výchovu k prosociálnosti, ktorá sa odráža v morálnych postojoch a v regulácii správania žiakov. Pre etickú výchovu je primárny rozvoj etických postojov a prosociálneho správania. Jej súčasťou je aj rozvoj sociálnych zručností (otvorená komunikácia, empatia, pozitívne hodnotenie iných), ako aj podpora mentálnej hygieny, podieľa sa na primárnej prevencii porúch správania a učenia.

Povinne voliteľný učebný predmet náboženská výchova formuje v človeku náboženské myslenie, svedomie, náboženské vyznanie a osobnú vieru ako osobný prejav náboženského myslenia a integrálnej súčasť identity človeka.

Učebné osnovy náboženskej výchovy budú predmetom schvaľovania Konferencie biskupov Slovenska v zmysle zmluvy s Vatikánom.

Vzdelávanie v tejto oblasti smeruje k rozvíjaniu schopností a spôsobilostí žiakov a vedie ich k:

- sebaúcte, k autonómnej citeniu a mysleniu,
- hodnoteniu, zaujímaniu stanovísk, rozlišovaniu dobra od zla,
- spoznávaníu efektívnej komunikácie, dôvodov a prvkov prosociálneho správania,
- spoznávaníu zásad dobrých medziľudských vzťahov,
- zvnútorňovaniu prosociálnych hodnôt, postojov a sociálnych noriem,
- rozvíjaniu sociálnych zručností,
- formovaniu spoločenstva žiakov,
- rozvíjaniu a reflexii v otázkach Boha, významu sveta, zmyslu a hodnoty života a noriem pre konanie človeka a dávaniu odpovede na základe zjavenia a viery v cirkvi,
- oboznamovaniu so skutočnosťou viery a s posolstvom, na ktorom sa viera zakladá a napomáhaniu prostredníctvom uvažovania rozumom zdôvodniť vieru,

- prijímaniu osobných rozhodnutí vo vzťahu k iným konfesiám a náboženstvám, k svetonázorom a ideológiám a podpore pochopenia a tolerance voči rozhodnutiam druhých,
- motivácii k osobnému náboženskému životu a k zodpovednému konaniu v cirkvi a v spoločnosti,
- odhadnutiu emocionálneho stavu a spôsobov reagovania druhého človeka (jeho pocity, city, temperament, spôsoby riešenia krízových situácií a i.),
- vcíteniu sa do položenia iného človeka, vedieť, čo prežíva, ako pociťuje preňho stresovú situáciu, byť k nemu empatický, tolerantný,
- poznaniu a uvedomeniu si svojich osobnostných vlastností, temperamentu, reagovaniu a správaniu sa v bežnej situácii, ale aj v situácii záťaže, stresu, krízy,
- uvedomeniu si, ako sa ja sám, ale aj iní okolo mňa, správajú, reagujú v konfliktnnej situácii ako takej (napr. s deťmi, partnermi, manželmi), ale aj v konkrétnom konflikte na pracovisku (únikové, agresívne a konsenzové spôsoby riešenia),
- učeniu sa efektívne riešiť bežný partnerský, rodinný a pracovný konflikt (s jedincami rôzneho veku, pohlavia, vzdelania, osobnostných črt, ale aj konflikt s podriadenými a kolegami),
- rozpoznávaní únikových, agresívnych a asertívnych prejavov správania a reagovania u iných osôb a sám byť schopný reagovať neagresívne aj v situácii záťaže, stresu, krízy na pracovisku,
- učeniu sa presadzovať svoje požiadavky, návrhy, názory, postoje asertívne tak, aby som druhých nezraňoval,
- lepšiemu odhadnutiu a poznaniu neverbálnych prejavov komunikácie druhých, na základe neverbálnych prejavov správania poznať, čo druhý prežíva, aké má pocity, emócie, ako bude v najbližšej dobe reagovať,
- uplatňovaní aktívnych techník počúvania druhých s dôrazom na vypočutie druhých,
- úspešnému zvládaniu vyjednávania s podriadeným, nadriadeným, kolegom,
- predchádzaniu agresívnym a únikovým formám správania a konania (šikanovanie a mobbing),
- tolerovaní názorov, správania a prežívania iných s ohľadom na ich vek, pohlavie, vzdelanie, národnú, národnostnú, etnickú, politickú, náboženskú príslušnosť a na ich osobnostné charakteristiky.

6.1.7. Zdravie a pohyb

Vzdelávacia oblasť vytvára priestor na realizáciu a uvedomenie si potreby celoživotnej starostlivosti žiakov o svoje zdravie. Osvojujú si teoretické vedomosti a praktické skúsenosti vo výchove k zdraviu prostredníctvom pohybových aktivít, telesnej výchovy, športovej činnosti a aktivít v prírodnom prostredí. Poskytuje základné informácie o biologických, fyzických, pohybových, psychologických a sociálnych základoch zdravého životného štýlu. Žiak získa kompetencie, ktoré súvisia s poznaním a starostlivosťou o vlastné telo, pohybový rozvoj, zdatnosť a zdravie, ktoré určujú kvalitu budúceho života v dospelosti. Osvojí si postupy ochrany a upevnenia zdravia, princípy prevencie proti civilizačným ochoreniam, metódy rozvoja pohybových schopností a pohybovej výkonnosti. V prípade žiakov so zdravotným oslabením alebo zdravotným postihnutím sa žiaci oboznamujú so zásadami úpravy zdravotných porúch. Žiak si uvedomí kvalitu pohybu ako dôležitej súčasť svojho komplexného rozvoja, rozhodne sa pri výbere pohybu pri vyskytujúcich sa zdravotných poruchách a prevencii.

Takto získaný komplex predmetových a kľúčových kompetencií spolu s osvojenými telovýchovnými a športovými zručnosťami by sa mal stať v konečnom dôsledku súčasťou jeho životného štýlu a postojom k životnej filozofii.

Vzdelávacia oblasť spája vedomosti, návyky, postoje, schopnosti a zručnosti o pohybe, športe, zdraví a zdravom životnom štýle, ktoré sú utvárané prostredníctvom realizovaných foriem vyučovania telesnej a športovej výchovy, zdravotnej telesnej výchovy alebo formou integrovanej telesnej a športovej výchovy. Okrem telesnej a športovej výchovy témy vzdelávacej oblasti zahŕňa aj predmet biológia a prierezová téma environmentálny výchova.

Všeobecným cieľom telesnej a športovej výchovy ako vyučovacieho predmetu je umožniť žiakom primerane sa oboznamovať, osvojovať si, zdokonaľovať a upevňovať správne pohybové návyky a zručnosti, zvyšovať pohybovú gramotnosť, rozvíjať kondičné a koordinačné schopnosti, podporovať rozvoj všeobecnej pohybovej výkonnosti a zdatnosti, zvyšovať aktivitu v starostlivosti o zdravie, nadobúdať vedomosti o motorike svojho tela, z telesnej výchovy a zo športu, utvárať trvalý vzťah k pohybovej aktivite, telesnej výchove a športu v nadväznosti na ich záujmy a individuálne potreby ako súčasť zdravého životného štýlu a predpoklad schopnosti k celoživotnej starostlivosti o svoje zdravie.

Špecifickým cieľom je, aby žiaci:

- porozumeli zdraviu ako subjektívnej a objektívnej hodnotovej kategórii, prebrali zodpovednosť za svoje zdravie,
- vedeli hodnotovo rozlišovať základné determinanty zdravia, pohybovej gramotnosti jednotlivca,
- osvojili si vedomosti a zručnosti, ktoré súvisia so starostlivosťou o svoje telo, s aktívnym pohybovým režimom, s osobným športovým výkonom, zdravým životným štýlom a zdravím,
- vedeli aplikovať a naplánovať si spôsoby rozvoja pohybových schopností pri zlepšovaní svojej pohybovej výkonnosti a telesnej zdatnosti,
- porozumeli pozitívnemu pôsobeniu špecifických pohybových činností pri zdravotných poruchách a zdravotných oslabeniach, pri prevencii proti rozvoju civilizačných ochorení,
- boli schopní zhodnotiť svoje pohybové možnosti, zorganizovať si svoj pohybový režim a zapojiť sa do spoluorganizovania športovej činnosti pre iných,
- rozumeli vybraným športovým disciplinám, vzdelávacej, výchovnej, socializačnej a regeneračnej funkcii športových činností,
- osvojili si poznanie, že prevencia je hlavný nástroj ochrany zdravia a získali zručnosti poskytnutia prvej pomoci,
- racionálne jednali pri prekonávaní prekážok v situáciách osobného a verejného ohrozenia.

Vzdelávanie v predmete telesná a športová výchova je rozdelené do štyroch hlavných modulov, zahrňujúcich základné vedomosti o zdraví, pohybe, výžive, o význame pohybových aktivít pre udržanie zdravia, prevencii ochorení, zdravotných rizík, športovej činnosti, pohybovej výkonnosti, telesnej zdatnosti, životnom štýle.

6.2. Stručná charakteristika prierezových tém

Povinnou súčasťou obsahu vzdelávania sú prierezové témy, ktoré sa spravidla prelínajú cez vzdelávacie oblasti. Prierezové témy je možné realizovať viacerými formami – ako integrovanú súčasť vzdelávacieho obsahu oblastí vzdelávania a vhodných vyučovacích

predmetov, ako samostatný učebný predmet v rámci rozširujúcich hodín (pri profilácii školy), vhodná je forma projektu (v rozsahu počtu hodín, ktoré sú pridelené téme) alebo veľmi efektívnou formou kurzu. Nevyhnutnou podmienkou účinnosti a neformálnej realizácie témy je používanie aktivizujúcich, interaktívnych učebných metód. Výber spôsobu a času realizácie prierezovej témy je v kompetencii každej školy.

Na úrovni vyššieho sekundárneho vzdelávania zavádza Štátny vzdelávací program prierezové témy:

MULTIKULTÚRNA VÝCHOVA

MEDIÁLNA VÝCHOVA

OSOBNOSTNÝ A SOCIÁLNY ROZVOJ

ENVIRONMENTÁLNA VÝCHOVA

DOPRAVNÁ VÝCHOVA

OCHRANA ŽIVOTA A ZDRAVIA

TVORBA PROJEKTU A PREZENTAČNÉ ZRUČNOSTI

6.2.1. Multikultúrna výchova

Multikultúrna výchova je zaradená do obsahu vzdelávania s ohľadom na slovenské kultúrne prostredie, kde po stáročia spolunažívali príslušníci rôzneho etnického, národného, náboženského a kultúrneho pôvodu. Tradičná kultúrna rozmanitosť sa pritom v súčasnosti ešte prehľbuje vďaka viacerým trendom, ktoré sa často zastrešujú pojmom globalizácia. Jedným z týchto trendov, ktorý výrazne zvyšuje rozmanitosť kultúr na Slovensku, je migrácia príslušníkov vzdialenejších a doposiaľ nepoznaných kultúr a subkultúr. Multikultúrnosť slovenskej spoločnosti však nikdy neznamenala len pokojné spolunažívanie rôznych skupín obyvateľov, ale vždy bola a dodnes je poznačená aj predsudkami a stereotypmi, ktoré sa prejavujú v rôznych podobách neznášanlivosti, rasizmu, či xenofóbie.

Žiaci všetkých vekových kategórií budú čoraz častejšie v osobnom aj verejnom živote vystavení rôznym kultúrnym vplyvom a v čoraz väčšej miere sa budú dostávať do kontaktu s príslušníkmi iných kultúr. Preto je potrebné, aby boli na tieto výzvy pripravení a aby boli schopní rozoznať, rešpektovať a podporovať rôzne kultúrne ukotvenie vo svojom okolí. Cieľom prierezovej témy multikultúrna výchova je preto výchovné a vzdelávacie pôsobenie zamerané na rozvoj poznania rozličných tradičných aj nových kultúr a subkultúr, akceptáciu kultúrnej rozmanitosti ako spoločenskej reality a rozvoj tolerance, rešpektu a prosociálneho správania a konania vo vzťahu ku kultúrnej odlišnosti. Edukačná činnosť je zameraná na to, aby škola a školské vzdelávanie fungovali ako spravodlivé systémy, kde majú všetci žiaci rovnakú príležitosť rozvíjať svoj potenciál. Žiaci spoznávajú svoju kultúru aj iné kultúry, históriu, zvyky a tradície ich predstaviteľov, rešpektujú tieto kultúry ako rovnocenné a dokážu s ich príslušníkmi konštruktívne komunikovať a spolupracovať.

6.2.2. Mediálna výchova

Cieľom mediálnej výchovy ako prierezovej témy je:

- umožniť žiakom, aby si osvojili stratégie kompetentného zaobchádzania s rôznymi druhmi médií a ich produktmi a súčasne rozvinúť u žiakov spôsobilosť - **mediálnu kompetenciu** t.j. zmysluplne, kriticky a selektívne využívať médiá a ich produkty, čo znamená, viesť žiakov k tomu, aby lepšie poznali a chápali pravidlá fungovania „mediálneho sveta“, zmysluplne sa v ňom orientovali a selektovane využívali

médiá a ich produkty podľa toho, ako kvalitne plnia svoje funkcie, najmä výchovno-vzdelávaciu,

- vychovať žiakov ako občanov schopných vytvoriť si vlastný názor na základe prijímaných informácií,
- formovať schopnosť detí a mládeže kriticky posudzovať mediálne šírené posolstvá, objavovať v nich to hodnotné, pozitívne formujúce ich osobnostný a profesijný rast, ale tiež ich schopnosť uvedomovať si negatívne mediálne vplyvy na svoju osobnosť a snažiť sa ich zodpovedným prístupom eliminovať.

6.2.3. Osobnostný a sociálny rozvoj

Prierezová oblasť osobnostný a sociálny rozvoj rozvíja ľudský potenciál žiakov, poskytuje žiakom základy pre plnohodnotný a zodpovedný život. Znamená to nielen akademický rozvoj žiakov, ale aj rozvíjanie osobnostných a sociálnych spôsobilostí, ktoré spätne akademický rozvoj podporujú.

Cieľom je:

- rozvíjať u žiakov sebareflexiu (rozmyšľať o sebe), sebaopoznávanie, sebaúctu, sebadôveru a s tým spojené prevzatie zodpovednosti za svoje konanie, osobný život a seba-vzdelávanie,
- naučiť žiakov uplatňovať svoje práva, ale aj rešpektovať názory, potreby a práva ostatných, podporovať svojím obsahom prevenciu sociálno-patologických javov (šikanovanie, agresivita, užívanie návykových látok),
- pomáhať žiakom získavať a udržať si osobnostnú integritu,
- pestovať kvalitné medziľudské vzťahy,
- rozvíjať sociálne zručnosti potrebné pre život a spoluprácu.

Téma sa prelína všetkými vzdelávacími oblasťami, pričom sa pri jej uskutočňovaní berú do úvahy aktuálne potreby žiakov. Nevyhnutné je, aby sa všetky témy realizovali prakticky, prostredníctvom vhodných cvičení, modelových situácií, diskusií, hier a iných interaktívnych metód.

6.2.4. Environmentálna výchova

Cieľom je prispieť k rozvoju osobnosti žiaka tak, že nadobudne schopnosť:

- chápať, analyzovať a hodnotiť vzťahy medzi človekom a jeho životným prostredím na základe poznania zákonov, ktorými sa riadi život na Zemi,
- poznať a chápať súvislosti medzi vývojom ľudskej populácie a vzťahom k prostrediu v rôznych oblastiach sveta,
- pochopiť súvislosti medzi lokálnymi a globálnymi problémami a vlastnú zodpovednosť vo vzťahu k prostrediu,
- rozvíjať spoluprácu pri ochrane a tvorbe životného prostredia na miestnej, regionálnej a medzinárodnej úrovni,
- pochopiť sociálne a kultúrne vplyvy, ktoré determinujú ľudské hodnoty a správanie, vedomie individuálnej zodpovednosti za vzťah človeka k prostrediu ako spotrebiteľa a výrobcu,
- vedieť hodnotiť objektivitu a závažnosť informácií o stave životného prostredia a komunikovať o nich, racionálne ich obhajovať a zdôvodňovať svoje názory a stanoviská,

- využívať informačné a komunikačné technológie a prostriedky pri získavaní a spracúvaní informácií, ako aj prezentácii vlastnej práce.

V oblasti postojov a hodnôt nadobudne schopnosť:

- vnímať život ako najvyššiu hodnotu,
- pochopiť význam udržateľného rozvoja ako pozitívnej perspektívy ďalšieho vývoja ľudskej spoločnosti,
- posilňovať pocit zodpovednosti vo vzťahu k živým organizmom a ich prostrediu,
- podporovať aktívny prístup k tvorbe a ochrane životného prostredia prostredníctvom praktickej výučby,
- posilňovať pocit zodpovednosti vo vzťahu k zdravému životnému štýlu a k vnímaniu estetických hodnôt prostredia,
- schopnosť vnímať a citlivo pristupovať k prírode a prírodnému a kultúrnemu dedičstvu,
- prehlbovať, rozvíjať a upevňovať hodnotový systém v prospech konania k životnému prostrediu,
- rozvíjať schopnosť kooperovať v skupine, deliť si úlohy, niesť zodpovednosť.

6.2.5. Ochrana života a zdravia

Prierezová tematika sa realizuje prostredníctvom predmetov Štátneho vzdelávacieho programu a obsahom samostatných organizačných foriem vyučovania – účelových cvičení a kurzu. Ochrana života a zdravia integruje spôsobilosti žiakov zamerané na ochranu života a zdravia v mimoriadnych situáciách, tiež pri pobyte a pohybe v prírode, ktoré môžu vzniknúť vplyvom nepredvídaných skutočností ohrozujúcich človeka a jeho okolie.

Cieľom spoločnosti je pripraviť každého jedinca na život v prostredí, v ktorom sa nachádza. Nevyhnutným predpokladom k tomu je neustále poznávanie prostredia prostredníctvom pohybu a pobytu v prírode. Obsah učiva je predovšetkým orientovaný na zvládnutie situácií vzniknutých vplyvom priemyselných a ekologických havárií, dopravnými nehodami, živelnými pohromami a prírodnými katastrofami. Zároveň napomáha zvládnuť nevhodné podmienky v situáciách vzniknutých pôsobením cudzej moci, terorizmom voči občanom nášho štátu. Cieľom oblasti je:

- formovať vzťah žiakov k problematike ochrany svojho zdravia a života, tiež zdravia a života iných ľudí,
- poskytnúť žiakom potrebné teoretické vedomosti, praktické poznatky,
- osvojiť si vedomosti a zručnosti v sebaochrane a poskytovaní pomoci iným v prípade ohrozenia zdravia a života,
- rozvinúť morálne vlastnosti žiakov, tvoriace základ vlasteneckého a národného cítenia,
- formovať predpoklady na dosiahnutie vyššej telesnej zdatnosti a celkovej odolnosti organizmu na fyzickú a psychickú záťaž náročných životných situácií.

Prierezová tematika Ochrana života a zdravia sa realizuje v samostatných tematických celkoch s týmto obsahom:

- riešenie mimoriadnych udalostí – civilná ochrana,
- zdravotná príprava,
- pobyt a pohyb v prírode,
- záujmové technické činnosti a športy.

Osobitnou formou vyučovania učiva ochrany človeka a zdravia sú účelové cvičenia. Integrujú spôsobilosti žiakov získané v povinných učebných predmetoch, rozširujú, upevňujú ich.

Samostatnou povinnou organizačnou formou vyučovania je kurz ochrany človeka a zdravia. Je vyvrcholením procesu výchovy žiakov v tejto oblasti, formuje ich vlastenecké povedomie, dotvára sústavu ich zručností a návykov o ochrane života človeka a jeho zdravia, prispieva ku zvyšovaniu telesnej zdatnosti a psychickej odolnosti žiakov.

6.2.6. Tvorba projektu a prezentačné zručnosti

Prierezová téma rozvíja u žiakov kompetencie tak, aby vedeli komunikovať, argumentovať, používať informácie a pracovať s nimi, riešiť problémy, poznať sám seba a svoje schopnosti, spolupracovať v skupine, prezentovať sám seba, ale aj prácu v skupine.

Hlavným cieľom je, aby žiaci prostredníctvom vlastnej organizácie práce naučili sa riadiť seba, tím, vypracovať si harmonogram svojich prác, získavať potrebné informácie, spracovať ich, vedeli si hľadať aj problémy, ktoré treba riešiť, správne ich pomenovať, utvoriť hypotézu, overiť ju a pod.

Naučia sa prezentovať svoju prácu písomne aj verbálne s použitím informačných a komunikačných technológií a ďalšie spôsobilosti, napríklad dokážu:

- vhodným spôsobom zareagovať v rôznych kontextových situáciách, nadviazať kontakt,
- zostaviť základné písomnosti osobnej agendy, poznajú ich funkciu, formálnu úpravu a vedia ju aplikovať,
- vytvoriť základné písomnosti osobnej agendy v elektronickej podobe,
- pri tvorbe osobnej agendy využiť nástroje IKT,
- identifikovať a popísať problém, podstatu javu,
- navrhnuť postup riešenia problému a spracovať algoritmus,
- získať rôzne typy informácií, zhromažďovať, triediť a selektovať ich,
- na základe získaných informácií formulovať jednoduché uzávery,
- na základe stanovených kritérií posúdiť rôzne riešenia a ich kvalitu,
- kultivovane prezentovať svoje produkty, názory,
- prijať kompromis alebo stanovisko inej strany,
- poznať základy jednoduchej argumentácie a vie ich použiť na obhájenie vlastného postoja,
- využívať rôzne typy prezentácií,
- aplikovať vhodnú formálnu štruktúru na prezentáciu výsledkov svojho výskumu
- proaktívne riadiť (*zahŕňa zručnosti ako je plánovanie, organizovanie, riadenie, vedenie a poverovanie*), prezentáciou predstaviť výsledky svojej práce širšej verejnosti,
- chápať a rešpektovať hodnoty duševného vlastníctva.

7. Vzdelávacie štandardy

Jednou z výrazných zmien, ktoré sú súčasťou nového procesu vzdelávania je dôslednejšie zameranie na výstup zo vzdelávania. Dôležité je, aby bol jasne sformulovaný výstup a zdôvodnené zaradenie obsahu vzdelávania. Je to štruktúrovaný popis spôsobilostí. Vzdelávanie je vtedy úspešné, ak vieme, k akým cieľom podľa požiadaviek majú žiaci dospieť. Preto sa v Štátnom vzdelávacom programe kladie dôraz na formulovanie požiadaviek na výstup z témy, z ročníka alebo celého stupňa podľa charakteru predmetu. Požiadavky na výstup sú sformulované v časti programu s názvom „vzdelávacie štandard“.

Vzdelávacie štandard sa skladá sa z dvoch častí: obsahový štandard a výkonový štandard.

Obsahová časť vzdelávacieho štandardu určuje minimálny obsah vzdelávania. Jeho hlavným cieľom je zjednocovať, koordinovať resp. zabezpečovať kompatibilitu minimálneho obsahu vzdelávania na všetkých školách. Obsahovú časť tvorí učivo, ktoré je všetkými žiakmi osvojiteľné. Učivo je formulované v štyroch kategóriách: faktúálne poznatky – základný prvok poznania, ktorý žiaci musia vedieť, aby boli oboznámení s určitou disciplínou poznania alebo aby v nej mohli riešiť vedné problémy, konceptuálne poznatky – vzájomné vzťahy medzi poznatkami. Procedurálne poznatky – ako niečo urobiť, metódy skúmania, metakognitívne poznatky – kognície vo všeobecnosti.

Výkonová časť je formulácia výkonov, ktorá určuje, na akej úrovni má žiak dané minimálne učivo ovládať a čo ma vykonať. Výkonový štandard je formulovaný v podobe operacionalizovaných cieľov, to znamená je uvádzaný aktívnymi slovesami, ktoré zároveň vyjadrujú úroveň osvojenia. Jednotlivé úrovne výstupov sú zamerané na kompetencie – to znamená kombináciu vedomostí, zručností a schopností. Jednotlivé úrovne sledujú rozvíjanie poznávacích schopností spoznať alebo znovu vybaviť si informácie z dlhodobej pamäte, porozumieť a konštruovať pojmy, aplikovať, analyzovať, vyhodnocovať a schopnosť tvoriť. Je požiadavkou na výstup zo stupňa vzdelania a zároveň požiadavkou na vstup pri ďalšom stupni vzdelania. Popisuje produkt výučby, nie proces.

8. Rámcové učebné plány

Rámcový učebný plán je dokument, ktorý stanovuje časové dotácie vyučovacích predmetov. V zmysle školského zákona je časová dotácia definovaná iba za celý stupeň vzdelávania. Rozpis časovej dotácie do jednotlivých ročníkov je v kompetencii školy, podobne aj zaradenie učiva do ročníkov, pričom sa však zohľadňuje vekuprimeranosť. Obsah vzdelávania vychádza zo vzdelávacích štandardov uvedených v prílohách ŠVP.

Pôvodné rámcové učebné plány z roku 2008 boli nahradené novými rámcovými učebnými plánmi (príloha), ktoré sú účinné od 1.9.2011. Škola môže postupovať aj podľa rámcových učebných plánov z roku 2008 a nedostane sa do rozporu s novými rámcovými učebnými plánmi.

V súčasnosti platné učebnice pre reformné ročníky sú pripravované podľa pôvodného rámcového učebného plánu.

9. Organizačné podmienky na výchovu a vzdelávanie

Formy organizácie výchovy a vzdelávania v rámci vyššieho sekundárneho vzdelávania – ISCED 3 upravuje § 32 a § 33 školského zákona.

10. Povinné personálne zabezpečenie

Realizácia štátneho vzdelávacieho programu vo výchovno-vzdelávacom procese si vyžaduje zodpovedajúce personálne podmienky, ktoré by zabezpečili efektívnosť vzdelávania a vytváranie spolupracujúcich sociálnych vzťahov medzi účastníkmi procesu vzdelávania. Ide o nasledujúce cieľové podmienky, ku ktorým majú školy smerovať.

Pedagogickí zamestnanci:

- spĺňajú kvalifikačné požiadavky stanovené zákonom,

- preukazujú odborné a pedagogicko-psychologické spôsobilosti, ktoré využívajú pri pedagogickej komunikácii, motivácii žiakov, ich diagnostikovaní, hodnotení, pozitívnom riadení triedy a udržaní neformálnej disciplíny,
- riadia svoj sebarozvoj a celoživotné učenie v odbornej oblasti a osobnostnom raste,
- sú ako súčasť kolektívu schopní vzájomnej efektívnej a ľudsky podporujúcej komunikácie, spolupráce, práce v tímoch a kooperatívneho riešenia problémov.

Vedúci pedagogickí zamestnanci:

- svojimi manažérskymi spôsobilosťami vytvárajú predpoklady pre fungujúce, motivované spolupracujúce spoločenstvo v škole s náročnou profesionálnou klímou a podporujúcim prostredím,
- zaujímajú sa o svoj odborný a osobnostný rast, ako aj všetkých členov kolektívu a vytvárajú preň podmienky.

Športová príprava je zabezpečovaná pedagogickými zamestnancami školy s príslušnou trénerskou kvalifikáciou v príslušnom športovom odvetví.

Odbornú pomoc pedagógom, žiakom a rodičom poskytujú: špeciálny pedagóg, psychológ a ďalší špecialisti podľa potreby.

11. Povinné materiálno-technické a priestorové zabezpečenie

Dôležitou podmienkou pri realizácii Štátneho vzdelávacieho programu je primerané materiálno-technické a priestorové vybavenie školy:

- učebne (triedy) vybavené viacúčelovým a funkčným zariadením,
- špeciálne učebne a priestory (v súlade so vzdelávacím obsahom školy),
- učebňa/ne s upraveným bezpečným povrchom pre potreby telesnej výchovy vybavené potrebným náradím a cvičebným náčiním,
- pracovné učebne s potrebným vybavením,
- informačno-komunikačné centrum (knižnica, učebňa informatiky),
- priestory pre aktívne využitie voľného času, relaxáciu a spoločné činnosti,
- priestory pre hromadné stretávanie žiakov celej školy alebo tried, učiteľov, rodičov,
- priestory pre záujmovú činnosť po vyučovaní,
- priestory pre prípravnú prácu učiteľa, jeho relaxáciu, priestory pre uloženie pomôcok,
- priestory pre vedenie školy a potrebných nepedagogických pracovníkov s príslušným vybavením (miestnosť riaditeľa, zástupcu, správcu siete a pod.) s náležitým zariadením a vybavením,
- priestory pre odkladanie odevov a obuvi (šatne),
- priestory pre hygienu žiakov a učiteľov, spoločné stravovanie, pre riešenie zdravotných problémov,
- ďalšie pomocné priestory pre zaistenie chodu školy,

Učebnice, didaktické pomôcky, informačná a komunikačná technika, doplnková literatúra sú tiež materiálno-technickými pomôckami.

12. Podmienky na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia

Nevyhnutnosťou pre realizáciu Štátneho vzdelávacieho programu je zabezpečenie vhodnej štruktúry pracovného režimu a odpočinku žiakov a učiteľov, vhodného režimu vyučovania s rešpektovaním hygieny učenia, zdravého prostredia učební (tried) a ostatných

priestorov školy podľa platných noriem – odpovedajúce svetlo, teplo, nehluknosť, čistota, vetranie, hygienické vybavenie priestorov, primeraná veľkosť sedacieho a pracovného nábytku.

Dôležitý je vhodný stravovací a pitný režim žiakov (podľa vekových a individuálnych potrieb žiakov). Bezpečnosť a ochranu zdravia zaručuje aktívna ochrana žiakov pred úrazmi, dostupnosť prvej pomoci z materiálneho aj ľudského hľadiska, vrátane kontaktov na lekára, či iných špecialistov. Nevyhnutné je dodržiavanie zákazu fajčenia, pitia alkoholu a používanie iných škodlivín v škole a okolí a výrazné označenie všetkých nebezpečných predmetov a častí využívaných priestorov a tiež pravidelná kontrola z hľadiska bezpečnosti.

Maximálny počet žiakov na jedného pedagogického zamestnanca počas sústredení, ktoré sú súčasťou športovej prípravy, je 20 žiakov.

13. Osobitosti a podmienky na výchovu a vzdelávanie žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami

Žiak so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami je žiak, u ktorého je potrebné zabezpečiť ďalšie zdroje na podporu efektívneho vzdelávania. Použitie ďalších zdrojov umožní vytvoriť kvalitatívne nové prostredie, zodpovedajúce potrebám žiakov, ktorí si vyžadujú špeciálny prístup vo vzdelávaní. Špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby sú u žiaka diagnostikované školským zariadením výchovného poradenstva a prevencie.

Špeciálnou výchovno-vzdelávacou potrebou je požiadavka na úpravu podmienok (obsahu, foriem, metód, prostredia a prístupov) vo výchove a vzdelávaní pre žiaka. Špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby vyplývajú zo zdravotného znevýhodnenia alebo nadania alebo vývinu žiaka v sociálne znevýhodnenom prostredí, zohľadnenie ktorých mu zabezpečí rovnocenný prístup k vzdelávaniu, primeraný rozvoj schopností alebo osobnosti ako aj dosiahnutie primeraného stupňa vzdelania a primeraného začlenenia do spoločnosti.

Žiak so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami je spravidla:

1. žiak so zdravotným znevýhodnením, t.j.
 - žiak so zdravotným postihnutím (s mentálnym postihnutím, so sluchovým postihnutím, so zrakovým postihnutím, s telesným postihnutím, s narušenou komunikačnou schopnosťou, s autizmom alebo inými pervazívnymi vývinovými poruchami, s viacnásobným postihnutím),
 - žiak chorý alebo zdravotne oslabený, žiak s vývinovými poruchami (poruchou aktivity a pozornosti, s vývinovou poruchou učenia, s oneskoreným alebo nerovnomerným psychomotorickým vývinom), žiak v hraničnom pásme mentálnej retardácie, žiak s poruchou správania, okrem detí umiestnených do špeciálnych výchovných zariadení na základe rozhodnutia súdu,
2. žiak zo sociálne znevýhodneného prostredia,
3. žiak s nadaním.

Ďalšie zdroje na podporu efektívneho vzdelávania:

- a) zabezpečenie odborného prístupu vo vzdelávaní – včasná špeciálnopedagogická, psychologická, medicínska diagnostika, vzdelávanie podľa individuálneho výchovno-vzdelávacieho programu, individuálna a skupinová práca so žiakom, používanie špeciálnych metód a foriem vyučovania, zaradenie špecifických vyučovacích predmetov, špecifický postup v hodnotení vzdelávacích výsledkov, aplikácia alternatívnych foriem

- komunikácie, úzka spolupráca s rodičmi a iné, podľa individuálnej potreby konkrétneho žiaka, vyplývajúcej z odbornej diagnostiky,
- b) materiálne, ktoré zahŕňajú špeciálne učebnice, špeciálne vyučovacie pomôcky, kompenzačné pomôcky, prístroje, úpravy prostredia (napr. bezbariérový prístup) a iné,
 - c) personálne, t.j. odborný servis špeciálneho pedagóga, školského špeciálneho pedagóga, logopéda, liečebného pedagóga, asistenta učiteľa, školského psychológa, ďalej nižší počet žiakov v triede, v prípade individuálnej integrácie zníženie maximálneho počtu žiakov v triede, odborná príprava učiteľov a iné;
 - d) finančné na zabezpečenie špeciálnych materiálnych, odborných a personálnych podmienok.

13.1. Výchova a vzdelávanie žiakov so zdravotným znevýhodnením

Cieľom výchovy a vzdelávania žiakov so zdravotným znevýhodnením je okrem všeobecných cieľov, vychovávať a vzdelávať týchto žiakov tak, aby čo najviac rozvinuli vlastné kompenzačné mechanizmy, aby plnohodnotne vnímali, prežívali vlastný život a aby sa stali tvorcami hodnôt, ktoré vytvoria cieľavedomou činnosťou.

Výchova a vzdelávanie žiakov so zdravotným znevýhodnením sa uskutočňuje:

- a) v školách pre žiakov so zdravotným znevýhodnením; tieto školy sú špeciálne školy,
- b) v ostatných školách:
 - 1. v špeciálnych triedach, ktoré sa zriaďujú spravidla pre žiakov s rovnakým druhom zdravotného znevýhodnenia; časť výchovno-vzdelávacieho procesu sa môže uskutočňovať v triede spoločne s ostatnými žiakmi školy; niektoré vyučovacie predmety alebo činnosti môže žiak absolvovať mimo špeciálnej triedy,
 - 2. v triedach alebo výchovných skupinách spolu s ostatnými žiakmi školy; ak má takýto žiak špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby, je vzdelávaný podľa individuálneho vzdelávacieho programu, ktorý vypracúva škola v spolupráci so školským zariadením výchovného poradenstva a prevencie; zákonný zástupca žiaka má právo sa s týmto programom oboznámiť.

Vo všetkých organizačných formách vzdelávania je potrebné vytvárať žiakom špecifické podmienky pre ich úspešné vzdelávanie a uspokojovanie ich špeciálnych výchovno-vzdelávacích potrieb, najmä:

- všeobecné ciele vzdelávania v jednotlivých vzdelávacích oblastiach a kompetencie je potrebné prispôbiť individuálnym osobitostiam žiakov so zdravotným znevýhodnením,
- v prípade potreby žiakov so zdravotným znevýhodnením možno predĺžiť dĺžku vzdelávania až o dva roky,
- v rámci školských vzdelávacích programov špeciálnych stredných škôl, v ktorých sa vzdelávajú žiaci so zdravotným znevýhodnením sa zaraďujú špecifické predmety (individuálna logopedická starostlivosť, individuálna tyflopédická starostlivosť, komunikačné zručnosti, a iné),
- žiaci so zdravotným znevýhodnením, ktorí nemôžu splniť požiadavky príslušných vzdelávacích oblastí a štandardov, sa vzdelávajú podľa individuálnych vzdelávacích programov,
- žiakovi, ktorému zdravotné znevýhodnenie nedovoľuje realizovať vzdelávací obsah niektorej vzdelávacej oblasti alebo jej časti, umožniť v školskom vzdelávacom programe

nahradiť príslušnú vzdelávaciu oblasť alebo jej časť príbuzným alebo iným vzdelávacím obsahom, ktorý lepšie vyhovuje vzdelávacím možnostiam žiaka.

- u žiakov so zdravotným znevýhodnením je možné voliteľné hodiny využiť aj na intenzívne vzdelávanie v určitej vzdelávacej oblasti v rámci individuálneho vzdelávacieho programu žiaka,
- v prípade potreby si školy, v ktorých sa vzdelávajú žiaci so zdravotným znevýhodnením, vo svojich školských vzdelávacích programoch, vypracovaných pre týchto žiakov, môžu zvýšiť počet voliteľných hodín o 1 až 3 hodiny týždenne,
- u žiakov so zdravotným znevýhodnením si stanovuje učiteľ dĺžku a štruktúru vyučovacej hodiny flexibilne, zohľadňujúc momentálny psychický stav, správanie a potreby žiakov, ktoré sú dôsledkom ich zdravotného znevýhodnenia,
- v procese výchovy a vzdelávania žiakov so zdravotným znevýhodnením sa podľa druhu zdravotného znevýhodnenia a individuálnej potreby môžu uplatňovať alternatívne formy komunikácie (posunkový jazyk, Braillovo písmo, náhradné formy komunikácie),
- u žiakov so sluchovým postihnutím, s narušenou komunikačnou schopnosťou, špecifickými poruchami učenia, s autizmom a inými pervazívnymi vývinovými poruchami je druhý cudzí jazyk voliteľný a závisí od individuálnych schopností konkrétneho žiaka. Rozhodnutie o vzdelávaní v druhom cudzom jazyku je výsledkom špeciálnopedagogickej diagnostiky v konkrétnom prípade.

Základné podmienky vzdelávania žiakov so zdravotným znevýhodnením v bežných triedach základných škôl (integrované vzdelávanie)

Ak je zdravotné znevýhodnenie žiaka takého charakteru, že je mu potrebné vytvoriť špeciálne podmienky na vzdelávanie, takýto žiak má špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby a musí byť na škole evidovaný ako žiak so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, za podmienky súhlasu jeho zákonného zástupcu.

Potvrdenie o tom, že žiak má špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby vydáva podľa kompetencií školské zariadenie výchovného poradenstva a prevencie na základe odborného vyšetrenia.

Žiak, ktorý má špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby, musí mať vypracovaný individuálny výchovno-vzdelávací program. Individuálny výchovno-vzdelávací program vypracováva škola spoločne so školským zariadením výchovného poradenstva a prevencie podľa kompetencií.

Žiak môže mať špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby počas celého vzdelávacieho cyklu alebo len počas limitovaného obdobia, čo sa posudzuje na základe výsledkov odborného vyšetrenia školského zariadenia výchovného poradenstva a prevencie.

Žiak so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, ktorý sa vzdeláva v bežnej triede strednej školy, musí mať zabezpečené odborné personálne, materiálne, priestorové a organizačné podmienky v rozsahu a kvalite zodpovedajúcej jeho individuálnym potrebám.

Riaditeľ školy je povinný pri výchove a vzdelávaní takéhoto žiaka zabezpečiť systematickú spoluprácu školy so školským zariadením výchovného poradenstva a prevencie. Podľa potreby môže škola spolupracovať aj so špeciálnou školou.

Individuálny výchovno-vzdelávací program je súčasťou povinnej dokumentácie žiaka so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, individuálne integrovaného v bežnej triede

strednej školy. Je to dokument, ktorého účelom je plánovanie vzdelávania žiaka podľa jeho špeciálnych výchovno-vzdelávacích potrieb.

Individuálny výchovno-vzdelávací program obsahuje:

- základné informácie o žiakovi a vplyve jeho diagnózy na výchovno-vzdelávací proces;
- požiadavky na úpravu prostredia školy a triedy;
- modifikáciu učebného plánu a učebných osnov;
- aplikáciu špeciálnych vzdelávacích postupov;
- špecifické postupy hodnotenia učebných výsledkov žiaka;
- špecifiká organizácie a foriem vzdelávania;
- požiadavky na zabezpečenie kompenzačných pomôcok a špeciálnych učebných pomôcok;
- zabezpečenie servisu odborníkov – špeciálneho pedagóga, liečebného pedagóga, psychológa, logopéda a iných.

Všetky špecifické úpravy sa vypracovávajú v individuálnom rozsahu a kvalite tak, aby zodpovedali špeciálnym výchovno-vzdelávacím potrebám konkrétneho žiaka.

Individuálny výchovno-vzdelávací program vypracováva triedny učiteľ v spolupráci so špeciálnym pedagógom, prípadne ďalšími zainteresovanými odbornými pracovníkmi podľa potreby.

Ak je žiakovi so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami potrebné prispôbiť obsah a formy vzdelávania v jednom alebo viacerých vyučovacích predmetoch, vypracuje vyučujúci daného predmetu v spolupráci so špeciálnym pedagógom ako súčasť individuálneho vzdelávacieho programu *Úpravu učebných osnov konkrétneho predmetu*. Ide o úpravu obsahu vzdelávania žiaka, nie o redukciu obsahu učiva. Vychádza sa pri tom z učebných osnov konkrétneho predmetu v zmysle úpravy učiva s prihliadnutím na špecifiká vyplývajúce zo zdravotného znevýhodnenia žiaka. Vyučujúci učiteľ v spolupráci so špeciálnym pedagógom vypracuje postupnosť krokov pri preberaní učiva príslušného predmetu. Úprava učebných osnov predmetu, ktorá je súčasťou individuálneho vzdelávacieho programu, sa vypracováva len pre tie vyučovacie predmety, v ktorých žiak nemôže postupovať podľa učebných osnov daného ročníka.

Individuálny výchovno-vzdelávací program sa v priebehu školského roka môže upravovať a dopĺňať podľa aktuálnych špeciálnych výchovno-vzdelávacích potrieb žiaka. Úpravy výchovno-vzdelávacieho programu sú výsledkom odborných konzultácií všetkých zainteresovaných odborníkov a oboznamuje sa s nimi aj zákonný zástupca žiaka.

Individuálny výchovno-vzdelávací program môže mať vypracovaný aj žiak so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, ktorý je žiakom špeciálnej školy alebo špeciálnej triedy v prípade, že nemôže vzhľadom na svoje zdravotné znevýhodnenie plniť požiadavky príslušných vzdelávacích oblastí a štandardov.

13.2. Výchova a vzdelávanie žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia

Sociálne znevýhodnené prostredie (znevýhodnenie chudobou alebo kultúrou)

- definujeme ako prostredie, ktoré vzhľadom na sociálne a jazykové podmienky nedostatočne stimuluje rozvoj mentálnych, vôľových a emocionálnych vlastností jednotlivca, nepodporuje jeho efektívnu socializáciu a neposkytuje dostatok primeraných podnetov pre rozvoj osobnosti. Spôsobuje sociálno-kultúrnu depriváciu, deformuje

intelektuálny, mravný a citový rozvoj jednotlivca a z aspektov edukácie ho z týchto dôvodov považujeme za osobu so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami.

Špeciálne edukačné potreby žiaka sú požiadavky na špeciálne uspošobenie podmienok, organizácie a realizácie výchovno-vzdelávacieho procesu tak, aby zodpovedali osobitostiam žiaka, ktorého telesný, psychický alebo sociálny vývin sa výrazne líši od štandardného vývinu.

Sociálne znevýhodnené prostredie (ďalej SZP) je pre žiaka rodina:

- ktorej sa poskytuje pomoc v hmotnej núdzi a príjem rodiny je najviac vo výške životného minima,
- v ktorej aspoň jeden z rodičov alebo osoba, ktorej je dieťa zverené do osobnej starostlivosti patrí do skupiny znevýhodnených uchádzačov o zamestnanie,
- v ktorej najvyššie ukončené vzdelanie rodičov je základné, alebo aspoň jeden z rodičov nemá ukončené základné vzdelanie,
- ktorá má neštandardné bytové a hygienické podmienky (napr. žiak nemá vyhradené miesto na učenie, nemá vlastnú posteľ, nie je zavedená elektrická prípojka a pod.).

Výchova a vzdelávanie žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia

Špecifickým cieľom výchovy a vzdelávania žiakov zo SZP je prostredníctvom eliminácie alebo odstránenia hendikepov vyplývajúcich zo sociálneho znevýhodnenia (napr. komunikačné schopnosti, kultúrne a sociálne vylúčenie), dosiahnuť primeraný rozvoj ich schopností.

Uskutočňuje sa:

- v školách v bežných triedach s individuálnym prístupom k žiakom zo SZP,
- v školách v bežných triedach spoločne s ostatnými žiakmi školy, pričom niektoré (pre neho problémové) vyučovacie predmety môže žiak absolvovať v rámci individuálneho vzdelávacieho programu,
- v školách v bežných triedach spoločne s ostatnými žiakmi školy podľa individuálneho vzdelávacieho programu, ktorý vypracúva škola v spolupráci so školským zariadením výchovného poradenstva a prevencie; zákonný zástupca žiaka má právo sa s týmto programom oboznámiť.

Vo všetkých organizačných formách vzdelávania je potrebné vytvárať žiakom zo sociálne znevýhodneného prostredia špecifické podmienky pre ich úspešné vzdelávanie a uspokojovanie ich špeciálnych výchovno-vzdelávacích potrieb, najmä:

- znížiť počet žiakov v bežnej triede, čím sa zvýši efektívnosť práce, umožní sa vyššia miera individuálneho prístupu k žiakovi,
- pri vytváraní školských vzdelávacích programov vytvoriť atraktívne edukačné prostredie rešpektujúce sociálne, kultúrne a jazykové špecifiká žiaka,
- realizovať programy orientované na intenzívnu spoluprácu s rodičmi (najmä rómskych) žiakov zo SZP,
- zabezpečiť systém doučovacích aktivít pre zaostávajúcích žiakov (v spolupráci s MVO, komunitnými centrami) – napr. kurzy po vyučovaní,
- vytvoriť alternatívne učebné osnovy, ktoré bude môcť škola použiť pri prispôbovaní obsahu výučby rómskych detí zo sociálne znevýhodneného prostredia (redukcia obsahu, praktickejšia orientácia, učenie zážitkovou metódou, alternatívne formy vzdelávania – animácia), zároveň treba prijať opatrenia, ktoré zabránia zneužitiu týchto osnov na vytváranie segregovaných tried,

- implementovať ako súčasť školského vzdelávacieho programu vzdelávacie programy multikultúrnej výchovy a výchovy proti predsudkom,
- zabezpečiť včasné a dôsledné riešenie problémov sociálne znevýhodnených žiakov, ktoré by mohli spôsobiť predčasné opustenie vzdelávania,
- v rámci možností podporovať zriaďovanie elokovaných tried v mieste bydliska žiakov zo SZP a vzdelávacích možností s internátnym ubytovaním.

Individuálny výchovno-vzdelávací program je súčasťou povinnej dokumentácie žiaka so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, individuálne integrovaného v bežnej triede. Je to dokument, ktorého účelom je plánovanie vzdelávania žiaka podľa jeho špeciálnych výchovno-vzdelávacích potrieb.

Individuálny výchovno-vzdelávací program obsahuje:

- základné informácie o žiakovi a vplyve jeho sociálne znevýhodneného prostredia na výchovno-vzdelávací proces,
- modifikáciu učebného plánu a učebných osnov,
- aplikáciu špeciálnych vzdelávacích postupov,
- špecifické postupy hodnotenia učebných výsledkov žiaka,
- špecifiká organizácie a foriem vzdelávania,
- požiadavky na zabezpečenie doplnkových učebných pomôcok podľa potreby,
- potrebný servis odborníkov – špeciálny pedagóg, psychológ, sociálny pracovník a iný špecialista podľa aktuálnej potreby.

Všetky špecifické úpravy sa vypracovávajú na individuálnej báze tak, aby zodpovedali špeciálnym výchovno-vzdelávacím potrebám konkrétneho žiaka.

Individuálny výchovno-vzdelávací program vypracováva triedny učiteľ v spolupráci so špeciálnym pedagógom, prípadne ďalšími zainteresovanými odbornými pracovníkmi podľa potreby.

13.3. Výchova a vzdelávanie žiakov s nadaním

Cieľom výchovy a vzdelávania žiakov s nadaním je dosiahnuť optimálny rozvoj ich nadania a pripraviť ich na tvorivé využitie tohto nadania v prospech spoločnosti. Okrem rozvoja výkonných charakteristík nadania sa kladie dôraz na harmonický osobnostný vývin nadaných žiakov, ich emocionálnej charakteristiky i sociálne vzťahy.

Výchova a vzdelávanie žiakov s nadaním sa na stredných školách uskutočňuje:

1. v gymnáziách (intelektové nadanie),
2. v konzervatóriách (umelecké nadanie),
3. v športových školách (športové nadanie),
4. v stredných odborných školách (praktické nadanie, ale aj ostatné druhy nadania).

Gymnázia sa môžu profilovať ako školy zamerané na rozvoj všeobecného intelektového nadania, ako školy s rozšíreným vyučovaním niektorých predmetov (zamerané na rozvoj špecifického intelektového nadania), môžu tiež zriaďovať triedy so zameraním na rozvoj všeobecného intelektového nadania žiakov a/alebo triedy s rozšíreným vyučovaním prírodovedných, humanitných alebo estetickových predmetov.

Športové triedy sa môžu zriaďovať v gymnáziách i v stredných odborných školách.

Žiaci stredných škôl, ktorých nadanie je natoľko výnimočné, že ho nemožno optimálne rozvíjať bežným vzdelávacím programom školy, postupujú podľa individuálneho vzdelávacieho programu. Žiaci, ktorých športová, umelecká alebo profesijná príprava vyžaduje osobitné usporiadanie povinností, môžu postupovať podľa individuálneho učebného plánu.

Podľa individuálneho výchovno-vzdelávacieho programu postupujú tiež všetci nadaní žiaci, ktorí majú okrem nadania špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby vyplývajúce zo zdravotného znevýhodnenia alebo sociálne znevýhodneného prostredia. V ich individuálnom výchovno-vzdelávacom programe treba zohľadniť všetky druhy ich špeciálnych výchovno-vzdelávacích potrieb.

Vo všetkých organizačných formách vzdelávania je potrebné vytvárať žiakom s nadaním špecifické podmienky pre úspešné rozvíjanie ich nadania a optimalizáciu vývinu ich osobnosti, najmä:

- špecifikovať v školskom vzdelávacom programe, resp. v individuálnom vzdelávacom programe ciele vzdelávania s ohľadom na druh a stupeň rozvíjaného nadania a na potrebu všestranného osobnostného rozvoja nadaných žiakov,
- zabezpečiť vzdelávanie nadaných žiakov materiálne, metodicky i personálne,
- pri výchove a vzdelávaní všeobecne intelektovo nadaných žiakov spolupracovať so psychológom,
- vzdelávanie žiakov so špecifickým intelektovým nadaním, umeleckým, športovým alebo praktickým nadaním musia zabezpečovať odborní pedagógovia s príslušnou aprobáciou, resp. športoví tréneri a majstri odbornej prípravy,
- stanoviť jednoznačné kritériá pre prijímanie nadaných žiakov do programu zameraného na rozvíjanie konkrétneho druhu nadania v súlade so všeobecne záväznými rezortnými predpismi (všeobecne intelektovo nadaní žiaci sú diagnostikovaní zariadením výchovného poradenstva a prevencie na základe záväzných psychologických kritérií, do tried s rozšíreným vyučovaním sa žiaci prijímajú na základe pedagogického posúdenia ich vedomostnej úrovne a overenia špeciálnych schopností a zručností, v prípade športovo nadaných aj overenie zdravotnej spôsobilosti),
- dbať na všestranný rozvoj osobnosti nadaných žiakov,
- rozvíjať a stimulovať všeobecné i špeciálne schopnosti žiakov, ich zručnosti a spôsobilosti v súlade s ich nadaním,
- za tým účelom upraviť učebný plán rozšírením dotácie predmetov, na ktorých rozvoj je školský vzdelávací program zameraný, resp. zaradením ďalších špecifických predmetov; žiak môže absolvovať časť výchovno-vzdelávacieho procesu na inej škole na základe dohody s touto školou,
- umožniť mimoriadne nadaným žiakom postúpiť do vyššieho ročníka bez absolvovania predchádzajúceho ročníka alebo absolvovať dva ročníky v priebehu jedného školského roka a tak skrátiť dobu stredného vzdelávania,
- umožniť žiakom v súlade s ich nadaním vzdelávať sa v konkrétnych predmetoch podľa rozšírených učebných osnov (čo môže byť upravené v školskom, skupinovom alebo individuálnom vzdelávacom programe),
- umožniť žiakom vzdelávanie pod vedením tútora alebo vzdelávanie v konkrétnom predmete pod vedením učiteľa inej strednej školy alebo vysokej školy,
- zamestnávať žiakov zmysluplne, zadávať im stimulujúce úlohy a využívať pedagogické postupy zamerané na rozvoj samostatnosti a tvorivosti žiakov (napr. projektové vyučovanie),

- akceptovať vlastné postupy žiakov, ktoré vedú k žiaducim výsledkom, aj keď sa líšia od bežne používaných,
- viesť žiakov k realistickému sebahodnoteniu vlastných schopností a výsledkov svojej práce,
- viesť žiakov k vzájomnej spolupráci.

Základné podmienky integrovaného vzdelávania žiakov s nadaním v triedach stredných škôl

Sústava stredných škôl je dostatočne diferencovaná, takže žiakom s rôznymi druhmi nadania umožňuje vzdelávať sa v stredných školách príslušného zamerania. Napriek tomu môže dôjsť k situáciám, kedy školský vzdelávací program plne nezodpovedá výchovno-vzdelávacím potrebám konkrétneho žiaka, čo musí byť potvrdené odborným posúdením žiakovho nadania. Takýto žiak má byť vzdelávaný podľa individuálneho vzdelávacieho programu.

Individuálny výchovno-vzdelávací program pre nadaných žiakov sa vypracúva v prípade, ak:

- nadanie žiaka vzdelávaného v zodpovedajúcom type školy dosahuje natoľko vysokú úroveň, že školský vzdelávací program, podľa ktorého postupujú jeho spolužiaci, nezabezpečuje optimálny rozvoj jeho nadania,
- ak je na mieste rozvíjať okrem nadania, na ktoré je školský vzdelávací program príslušnej školy primárne zameraný, aj iný druh nadania žiaka,
- ak má nadaný žiak aj ďalšie špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby vyplývajúce z jeho zdravotného znevýhodnenia alebo sociálne znevýhodneného prostredia.

Individuálny výchovno-vzdelávací program pre žiaka strednej školy vypracúva škola v spolupráci so zariadením výchovného poradenstva a prevencie, o spoluprácu môže požiadať aj externých odborníkov. Žiak, ktorý nie je plnoletý, môže podľa individuálneho vzdelávacieho programu postupovať iba s informovaným súhlasom svojho zákonného zástupcu, po dosiahnutí plnoletosti musí s postupom podľa tohto programu súhlasiť sám.

Ak je v triede strednej školy viac žiakov s rovnakými špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, môžu postupovať podľa skupinového výchovno-vzdelávacieho programu. To sa týka najmä výnimočne všeobecne intelektovo nadaných žiakov bežných tried gymnázií, ale napríklad aj žiakov stredných odborných škôl s výrazným praktickým nadaním v konkrétnej oblasti, či so športovým nadaním, ak pre nich nebola vytvorená samostatná športová trieda.

Individuálny výchovno-vzdelávací program

Individuálny výchovno-vzdelávací program je súčasťou povinnej dokumentácie individuálne integrovaného žiaka so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami v strednej škole. Je to dokument, ktorého účelom je plánovanie vzdelávania žiaka podľa jeho špeciálnych výchovno-vzdelávacích potrieb.

Individuálny výchovno-vzdelávací program nadaného žiaka obsahuje:

- základné informácie o žiakovi,
- špecifikáciu druhu a štruktúry jeho nadania, s opisom silných a slabých stránok žiakovej osobnosti,
- modifikáciu učebných plánov a učebných osnov,
- špecifiká organizácie a foriem vzdelávania,

- zapojenie tútora alebo učiteľa/učiteľov inej strednej školy alebo vysokej školy do vzdelávania žiaka,
- možnosti absolvovať časť vzdelávania v inej strednej škole,
- požiadavky na zabezpečenie špeciálnych učebných pomôcok,
- zabezpečenie spolupráce s príslušnými odborníkmi (podľa druhu rozvíjaného nadanie),
- prípadný individuálny učebný plán.

Individuálny výchovno-vzdelávací program možno v jednotlivých predmetoch v priebehu školského roka spresňovať formou časovo-tematických plánov. Podľa aktuálneho vývinu nadania žiaka možno program priebežne meniť a upravovať.

V individuálnom výchovno-vzdelávacom programe nadaného žiaka s ďalšími špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami (nadaného žiaka so zdravotným znevýhodnením alebo nadaného žiaka zo sociálne znevýhodneného prostredia) musia byť zohľadnené aj tieto potreby a program má okrem rozvoja nadania zabezpečiť aj kompenzáciu nedostatkov žiaka.

Skupinový výchovno-vzdelávací program

Ak sú v triede strednej školy integrované vzdelávaní viacerí žiaci s rovnakým druhom nadania, ktorí nemajú iné špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby, môžu postupovať podľa skupinového výchovno-vzdelávacieho programu, ktorá môže byť formulovaný aj ako súčasť školského vzdelávacieho programu. Obsahuje:

- modifikáciu učebných plánov a učebných osnov,
- špecifiká organizácie a foriem vzdelávania,
- zapojenie tútora alebo učiteľa/učiteľov inej strednej školy alebo vysokej školy do vzdelávania žiaka,
- možnosti absolvovať časť vzdelávania v inej strednej škole,
- požiadavky na zabezpečenie špeciálnych učebných pomôcok,
- zabezpečenie spolupráce s príslušnými odborníkmi (podľa druhu rozvíjaného nadanie).

V individuálnej dokumentácii každého integrovaného žiaka však musia byť okrem základných informácií o ňom uvedené aj informácie o špecifikácii druhu a štruktúry nadania, s opisom silných a slabých stránok jeho osobnosti.

14. Zásady a podmienky pre vypracovanie školských vzdelávacích programov ISCED 3

Školský vzdelávací program je základným pedagogickým dokumentom školy (podľa školského zákona).

Školský vzdelávací program vydáva riaditeľ školy po prerokovaní v pedagogickej rade školy, rade školy a písomnom súhlase zriaďovateľa školy podľa zákona § 7odsek 2.

Súlad školského vzdelávacieho programu so Štátnym vzdelávacím programom, cieľmi a princípmi vzdelávania kontroluje Štátna školská inšpekcia.

Zásady:

1. Školský vzdelávací program vypracováva škola na základe Štátneho vzdelávacieho programu. Odráža sa v ňom zameranie školy a stratégia, ktorú určuje vedenie školy spolu s regiónom a obcou. Zohľadňuje potreby a možnosti žiakov, pedagogického zboru.
2. Školský vzdelávací program je výpoveďou školy o predstave kvality vzdelávania.

3. Školský vzdelávací program tvorí spolu celý pedagogický zbor.
4. Pre tvorbu školského vzdelávacieho programu využíva škola voliteľné hodiny a vypracováva si vlastný učebný plán. V školskom učebnom pláne sú využité všetky hodiny, ktoré má škola k dispozícii.
5. Škola môže mať aj viacero školských učebných plánov, v prípade, že má triedy s rôznym zameraním.
6. V učebnom pláne sú uvedené aj nové predmety, ktoré si zvolila škola.
7. V učebnom pláne bude uvedený aj spôsob realizácie prierezových tém.
8. Pre každý predmet, v prípade, že škola doplnila počet hodín pre predmety v Štátnom vzdelávacom programe musí škola vypracovať učebné osnovy.
9. V prípade zaradenia nových predmetov, vypracuje učebné osnovy.
10. Škola si môže vytvoriť názov pre svoj školský vzdelávací program, ktorý vystihuje jej myšlienky.

Školský vzdelávací program obsahuje:

A) Všeobecné údaje

1. Názov vzdelávacieho programu
2. Predkladateľ
3. Zriaďovateľ
4. Platnosť dokumentu
5. Charakteristika školy – veľkosť, umiestnenie a pod.

B) Charakteristiku školského vzdelávacieho programu

6. Stratégiu školy, vymedzenie cieľov školy
7. Stupeň vzdelania, ktorý sa dosiahne absolvovaním školského vzdelávacieho programu
8. Zameranie, resp. profiláciu školy
9. Profil absolventa
10. Organizácia prijímacieho konania
11. Organizácia maturitnej skúšky
12. Vzdelávacie stratégie
13. Školský učebný plán
14. Učebné osnovy predmetov
15. Metódy vyučovania
16. Organizácia vyučovania
17. Vyučovací jazyk
18. Personálne zabezpečenie
19. Materiálne a priestorovo-technické podmienky
20. Podmienky na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri výchove a vzdelávaní
21. Vnútorý systém hodnotenia a klasifikácie žiakov
22. Vnútorý systém kontroly a hodnotenia zamestnancov školy
23. Požiadavky na kontinuálne vzdelávanie pedagogických a odborných zamestnancov
24. Podmienky pre vzdelávanie detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami